URZĄD PRACY

POWIATOWY URZĄD PRACY W NOWYM SĄCZU

ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD OSÓB W WIEKU POWYŻEJ 25 ROKU ŻYCIA ZAREJESTROWANYCH W POWIATOWYM URZĘDZIE PRACY W NOWYM SĄCZU PONAD 24 MIESIĄCE

NOWY SĄCZ 2005

S P I S T R E Ś C I

I.	WSTĘP	3
II.	BEZROBOCIE A MARGINALZACJA SPOŁECZNA	5
III.	ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ	11
IV.	WNIOSKI KOŃCOWE	35
V.	SPIS TABEL I WYKRESÓW	37
VI.	ANEKS	38

I. WSTĘP

Badania przeprowadzone wśród osób w wieku powyżej 25 roku życia zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Sączu ponad 24 miesiące są odpowiedzią na ogrom zjawiska długotrwałego bezrobocia na lokalnym rynku pracy. Na koniec września 2005 w ewidencji PUP figurowało 23 458 osób, z tego 57,4% stanowili bezrobotni zarejestrowani ponad 12 miesięcy i aż 40% (9460 osób) bezrobotni zarejestrowani powyżej 24 miesięcy.

Obserwując bliżej tą ostatnią grupę osób na pierwszy plan wysuwa się tu znaczna przewaga kobiet: 68% wśród zarejestrowanych powyżej 2 lat. Dla porównania w 1998 roku kobiety stanowiły aż 83% bezrobotnych pozostających w ewidencji ponad 24 miesiące. Jak widać kobietom trudniej niż mężczyznom jest powrócić na rynek pracy, aczkolwiek mężczyźni również znajdują się w coraz trudniejszej sytuacji.

Drugą cechą charakteryzującą tą grupę jest niskie wykształcenie. Około 70% osób legitymuje się wykształceniem co najwyżej zasadniczym zawodowym, a tylko 1,1% posiada wykształcenie wyższe. Wynika z tego, iż niskie wykształcenie połączone z długą przerwą w pracy utrudniają znalezienie zatrudnienia.

Długi okres pozostawania bez pracy prowadzi do wielu niekorzystnych zjawisk: psychologicznych, społecznych i ekonomicznych. Przede wszystkim dotyczą one osoby pozostającej przez długi czas bez pracy i są to np. apatia, utrata wiary w siebie, swoje możliwości, bierność (czyli zmiany na płaszczyźnie psychologicznej jednostki) oraz brak dochodu i związany z tym niski poziom zaspokajania potrzeb (czyli zmiany na płaszczyźnie materialnej). Po wtóre długotrwałe bezrobocie skutkuje też na otoczenie społeczne osoby bezrobotnej i to zarówno najbliższe jak i całą społeczność lokalną. Przejmowanie postaw i zachowań od bezrobotnego członka rodziny, tj. rodzica czy współmałżonka powoduje występowanie bezrobocia pokoleniowego lub rodzinnego. Niewykorzystany potencjał jednostek pomniejsza dochód zbiorowości lokalnej i dodatkowo niesie za sobą konieczność świadczenia pomocy ze strony społeczeństwa. Ponadto długie bezrobocie powiązane z brakiem dochodów i brakiem wsparcia może prowadzić do zachowań patologicznych.

Opisywane powyżej skutki długiego pozostawania w ewidencji urzędów pracy powodują, iż osoby nim dotknięte zagrożone są zjawiskami marginalizacji

i wykluczenia społecznego. Zarówno skala długotrwałego bezrobocia, jak i skutki, które za sobą niesie, powodują konieczność podejmowania działań mających na celu ograniczenie tego zjawiska. Podejmowanie inicjatyw kierowanych do omawianej grupy osób wymaga bliższego przyjrzenia się tej zbiorowości:

- sytuacji społeczno-ekonomicznej,
- trudnościom jakie napotykają,
- aktywności w poszukiwaniu pracy,
- gotowości do zmian.

W celu uzyskania odpowiedzi na postawione powyżej pytania przeprowadzenie zostały badania ankietowe wśród grupy osób bezrobotnych w wieku powyżej 25 roku życia zarejestrowanych ponad 2 lata w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Sączu.

II. BEZROBOCIE A MARGINALIZACJA SPOŁECZNA

Aktualnie w Polsce bezrobocie uważane jest za jeden z podstawowych problemów społeczno-ekonomicznych kraju. Zmiany ustrojowe, czyli przejście z gospodarki socjalistycznej na gospodarkę rynkową spowodowało załamanie się niektórych gałęzi przemysłu. Nie bez znaczenie jest tu też rozwój nowoczesnych technologii, czy otwarcie granic, a wraz z nim napływ towarów oraz taniej siły roboczej z zagranicy, np. z Azji. Wszystko to powoduje, iż aktualnie mamy do czynienia ze zjawiskiem bezrobocia, czyli z taką sytuacją gospodarczą i społeczną, w której część pracowników jest pozbawiona zatrudnienia, i mimo iż poszukują oni pracy, wyrażając gotowość jej podjęcia nie mogą jej otrzymać.[1]

Istotną kwestią jest skala występowania tego zjawiska. Uważa się, iż kilkuprocentowe bezrobocie (około 5%) jest zjawiskiem wręcz pozytywnym, gdyż generuje pozytywne postawy u osób poszukujących pracy zmuszając ich do bycia konkurencyjnymi na rynku pracy. Natomiast w przypadku gdy stopa bezrobocia przekracza 10% wówczas generuje już wiele istotnych problemów w sferze ekonomicznej i społecznej zbiorowości, której dotyczy, a także w sferze psychicznej osób pozostających bez pracy. Dlatego też zjawisko bezrobocia pozostaje w kręgu zainteresowań badaczy z różnych dziedzin nauki: psychologów, socjologów czy ekonomistów. Politycy w swoich hasłach wyborczych za jeden z głównych postulatów podają walkę z tym problemem, a władze tak na szczeblu centralnym, jak i lokalnym podejmują próby działań mające na celu jego ograniczenie.

Kilkunastoletni okres występowania bezrobocia w Polsce powoduje, iż niektóre osoby pozostają bez pracy przez wiele lat (nawet 14 - 15 lat figurują w rejestrze osób bezrobotnych). Tak długi okres „bycia bezrobotnym" skutkuje zmianami zarówno na płaszczyźnie materialnej, jak i na płaszczyźnie psychologicznej. Na płaszczyźnie materialnej mamy do czynienia z biedą wynikającą z braku pracy. Natomiast problem na płaszczyźnie psychologicznej skutkuje zmianami w sferze osobowości osoby bezrobotnej. Psychologowie twierdzą, że pozostawanie bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy generuje zmiany w psychice takiej osoby.

[1] W. Kasperkiewicz, S. Mikosik, Leksykon przesiębiorczości; Łódź 1993

Drugim niepokojącym zjawiskiem, z którym zaczynamy mieć do czynienia jest bezrobocie pokoleniowe, czyli przejmowanie przez dzieci wzorów postępowania bezrobotnych rodziców. „Drugie" pokolenie bezrobotnych cechuje niechęć do podejmowania aktywności zawodowej, brak motywacji do zmiany swojej sytuacji, wyuczona bezradność oraz przekonanie, „że tak można żyć" – np. korzystając z pomocy społecznej.

Długotrwałe pozostawanie bez pracy prowadzi w konsekwencji do zjawiska marginalizacji społecznej poszczególnych osób, ich rodzin czy nawet całych grup społecznych. Dlatego też osoby w wieku produkcyjnym, skłonne do podjęcia pracy, które mimo jej poszukiwania nie mogą znaleźć zatrudnienia zagrożone są wykluczeniem społecznym. Wiążą się z nim istotne skutki społeczne, takie jak bieda, ubóstwo, bezradność społeczna, powstawanie sytuacji konfliktowych w rodzinie oraz inne niepożądane czy wręcz patologiczne rodzaje zachowań.

Długotrwały brak pracy powoduje, że osoby nim dotknięte zostają „wykluczone" ze społeczeństwa oraz pozbawione dostępu do istotnych dóbr społecznych. Wobec takiej sytuacji bezrobotni podejmują różne kroki przeciwdziałania:

- jedni wybierają tzw. strategię „konserwatywną" i chcąc otrzymać zasiłek (np. z OPS) biernie czekają na propozycje z urzędu pracy nie podejmując żadnych samodzielnych starań;
- niektórzy stosują strategię poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu (np. praca „na czarno");
- inni, za sposób radzenia sobie z nową rzeczywistością, uznają przekwalifikowanie się, które pozwala im nabyć nowe umiejętności poszukiwane na rynku pracy;
- kolejna grupa to osoby, które decydują się na rozpoczęcie własnej legalnej działalności gospodarczej.[2]

Mimo wielu działań mających na celu aktywizację zawodową osób bezrobotnych podejmowanych zarówno przez urzędy pracy, jak i inne organizacje nadal liczną grupę wśród bezrobotnych stanowią ludzie, którzy wybierają strategię „biernej adaptacji". Osoby takie nie potrafią poradzić sobie w istniejącej rzeczywistości, ograniczają się do pobierania zasiłków, akceptują status bezrobotnego i „oczekują na lepsze czasy".

[2] J. Mariański, Etos pracy bezrobotnych; Lublin 1994

Należy również zauważyć, iż w Polsce zaczyna kształtować się kultura bezrobotnych. Kulturą bezrobotnych nazywamy ogół trwałych wytworów życia zbiorowego bezrobotnych stanowiących wewnętrznie powiązaną całość, obejmujących szczególnie zachowania przebiegające według wspólnych dla zbiorowości bezrobotnych wzorów, ukształtowanych i przyswajanych w toku interakcji. Kulturę bezrobotnych należałoby traktować jako typ subkultury ubóstwa wytworzonej w sytuacji bezrobocia przez ograniczanie do minimum realizacji potrzeb i dążeń.

Podstawową przesłanką tworzenia się kultury bezrobotnych jest wysoka stopa bezrobocia w połączeniu z dużą liczbą bezrobotnych bez prawa do zasiłku. Z tworzeniem się kultury bezrobotnych mamy najczęściej do czynienia w miejscowościach, w których występuje bezrobocie strukturalne. Jest to bezrobocie wynikające z:

1. recesji i załamywania się przemysłu o przestarzałej strukturze i technologii;
2. niedostosowania kwalifikacji pracowników do potrzeb rynku pracy.

Formowaniu się kultury bezrobotnych sprzyjają postawy pogodzenia się z sytuacją bezrobocia i dostosowanie do gorszych warunków życiowych. Istnieją jeszcze inne czynniki i tendencje, które sprzyjają tworzeniu się kultury bezrobotnych. Są to:

- utrata poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie pracującym i dążenie do przebywania wśród równych sobie;
- niska umiejętność dostosowania się do pracy i życia w nowych warunkach;
- niska zaradność indywidualna osób pozostających bez pracy oraz minimalna ruchliwość społeczna w kierunku poszukiwania nowych miejsc pracy;
- kumulacja biedy i niedostatku wśród kategorii osób pozostających bez pracy;
- dominacja życia dniem dzisiejszym, ograniczenie myślenia typu perspektywicznego;
- narastanie orientacji na przetrwanie, nie zaś na wyjście z sytuacji bezrobocia.[3]

Powstawanie kultury bezrobotnych jest zjawiskiem społecznie negatywnym, gdyż sprzyja powstawaniu kultury ubóstwa, jak również prowadzi do wzrostu marginalizacji społecznej, a nawet patologii. Dlatego należy dążyć do ograniczenia możliwości występowania odrębnej subkultury bezrobotnych.

[3] A. Sadowski, Kultura bezrobotnych; w: Struktura społeczna, rynek pracy, bezrobocie, red. M. Malikowski, D. Markowski; Rzeszów 1996

Zjawisku bezrobocia, głównie długotrwałego towarzyszy często ubóstwo, czyli stan, w którym osoba albo grupa społeczna nie posiada możliwości zdobycia środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb, takich, które w danej społeczności uznane są za niezbędne.[4] Ubóstwo jest nie tylko zjawiskiem ekonomicznym, lecz czymś o wiele bardziej złożonym, wielowymiarowym i oznacza ekonomiczne, społeczne, polityczne i ideologiczne wykluczenie jednostki z udziału w życiu społecznym.

Bezrobociu towarzyszy więc nie tylko brak pieniędzy i związany z tym niski poziom realizacji indywidualnych preferencji konsumpcyjnych, ale także deprywacja ludzkich potrzeb, która utrudnia, albo uniemożliwia jednostkom uczestniczenie w życiu zbiorowym. Bezrobocie może więc prowadzić do zaniku więzi z ludźmi oraz uruchamiać mechanizmy wyrzucające słabsze ekonomicznie i społecznie jednostki i rodziny na margines życia zbiorowego. Tak rozumiana marginalizacja osób długotrwale bezrobotnych oznacza wyłączenie ich z rozwoju lub uczestniczenie w nim w bardzo niewielkim stopniu, a co za tym idzie niewykorzystanie znacznych zasobów ludzkich dla potrzeb rozwoju społeczeństwa. Marginalizacja to proces wyłączenia, ale i pewnego przystosowania do życia w warunkach marginalnych, któremu towarzyszy bezradność i anomia.[5]

O tym, że człowiek znajduje się „na granicy" decyduje wiele przyczyn, które mogą być niezależne od woli człowieka, jak i takie, które zależą od nas samych i my jesteśmy za nie odpowiedzialni. Zdarzenia, które spychają jednostki, grupy czy nawet całe zbiorowości na margines społeczny to zarówno działania sił przyrody, jak i problemy ideologiczne, religijne, polityczne oraz wolnorynkowy system gospodarczy, który powoduje, iż ludzie nie potrafią dostosować się do jego wymogów. Z marginalnością, jak i marginalizacją wiąże się wiele terminów: niepewność, brak stałości, upośledzenie, bezbronność, nędza, nierówność społeczna, odrzucenie, dyskryminacja, odłączenie, brak umiejętności adaptacji.[6]

Grupa marginalna powstaje w drodze pozbawienia jej równych z innymi praw, władzy, dóbr materialnych i duchowych. Termin „pozbawienie" równoznaczny jest tu ze słowem „deprywacja", która może być absolutna, czyli pozbawienie wszelkich

[4] S. Golinowska red., Ubóstwo i wykluczenie społeczne, badania, metody, wyniki?; Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2005
[5] K. W. Frieske, Marginalność i procesy marginalności; Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 1999
[6] T. Kowalak, Marginalność i marginalizacja społeczna; Warszawa 1998

praw, oraz względna, kiedy pozbawienie dóbr materialnych, niezależnie od tego, jak do tego doszło, zmarginalizowało jednostkę, grupę, warstwę społeczną.[7]

Marginalizacja powoduje powstanie ludzi żyjących w izolacji od reszty społeczeństwa ludzi, którzy są pozbawieni stałej pracy, bądź niepracujących w ogóle. Ludzie ci nie posiadają środków utrzymania, żyją w poczuciu alienacji i beznadziejności, z nikłą perspektywą znalezienia pracy.

Marginalizacja pociąga za sobą wiele negatywnych skutków, są to np. skutki psychologiczne, które dotyczą zarówno całych grup społecznych, jak i pojedynczych osób, zwłaszcza tych, które znalazły się na marginesie i mimo starań nie potrafiły się z niego wydobyć. Osoby te i grupy doznają uczucia deprywacji, czyli uczucia niezaspokojenia podstawowych potrzeb, czują się odtrącone, oszukane, sądzą, że utraciły coś, co powinny posiadać. Doznają uczucia niepewności, zagrożenia bezpieczeństwa. Ludzie ci czasami starają się poprawić swój los, lecz jeśli mimo usiłowań napotkają niepowodzenie wywołuje to u nich frustrację, zniechęca do dalszego działania. Marginalność rodzi zachowania aspołeczne lub społecznie naganne.

Istotne jest więc przeciwdziałanie zjawisku marginalizacji i podejmowanie prób mających na celu przywrócenie do pełnego uczestnictwa w funkcjonowaniu społecznym wykluczonych z niego jednostek i grup. Niezwykle ważne jest też zapobieganie marginalizacji społecznej kategorii osób szczególnie zagrożonych tym zjawiskiem.

Bezrobocie, szczególnie długotrwałe stwarza niewątpliwie duże zagrożenie wyrzucenia poza margines życia społecznego osób nim objętych, jak i całych rodzin. Długie pozostawanie bez pracy prowadzić może w konsekwencji do innych niekorzystnych zjawisk, jak ubóstwo, frustracje, problemy rodzinne, a także do osłabienia kontaktów z otoczeniem społecznym – „wstydzenie się" swojej sytuacji, brak tematów do rozmowy z osobami pracującymi i w konsekwencji unikanie kontaktów z otoczeniem. Długotrwałe pozostawanie bez pracy rodzi też niekorzystną sytuację ekonomiczną państwa czy regionu. Osoby takie dosyć, że nie przyczyniają się do zwiększenia dochodu państwa to dodatkowo wymagają pomocy socjalnej w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb. Ponadto często z konieczności, np. utrzymania rodziny podejmują pracę „na czarno", nie płacą więc podatków ani składek na ubezpieczenie społeczne.

[7] T. Kowalak, Marginalność i marginalizacja społeczna; Warszawa 1998

Jedną z możliwości podejmowania działań mających na celu zapobiegnie zjawisku wykluczenia społecznego stwarza Europejski Fundusz Społeczny. Istnieje dzięki niemu możliwość pozyskania środków z UE na wspieranie integracji zawodowej i społecznej grup szczególnego ryzyka. Działania współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego mają na celu ograniczenie zjawiska marginalizacji społecznej i przygotowanie osób narażonych na wykluczenie społeczne do wejścia na rynek pracy, utrzymania zatrudnienia lub powrotu do czynnego życia zawodowego.

Działania kierowane do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym są niewątpliwie bardzo trudne w realizacji i wymagają szczególnego zaangażowania instytucji je podejmujących, jak i całego otoczenia społecznego. Trudności pochodzić mogą zarówno od osób, do których kierowane będą działania, czyli zagrożonych marginalizacją. Może to być brak motywacji do zmiany swojej sytuacji, bierność, brak wiary w powodzenie podejmowanych działań, apatia. Drugie zagrożenie tkwić może w otoczeniu społecznym, np. niechęć pracodawców do zatrudniania osób długo pozostających bez pracy. Obawa ta może być powodowana przekonaniem, iż osoby te „nic" nie potrafią, ponieważ przedawniły się ich kompetencje i umiejętności.

Dlatego też podjęcie jakichkolwiek działań na rzecz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 24 miesięcy) wymaga poznania ich sytuacji i potrzeb. W związku z tym przeprowadzone zostały badania dotyczące motywacji i oczekiwań tych osób. Wyniki badań mają na celu jak najlepsze dostosowanie podejmowanych działań do potrzeb opisywanej grupy i odpowiedź na pytanie czy osoby te są zainteresowane oferowanym im wsparciem i podjęciem działań aktywizacyjnych.

III. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Motywacją do przeprowadzenia niniejszych badań jest skala zjawiska długotrwałego bezrobocia, z jakim mamy do czynienia na terenie Miasta Nowego Sącza i Powiatu Nowosądeckiego, czyli na terenie działania Powiatowego Urzędu Pracy w Nowym Sączu. Na koniec września 2005 roku zarejestrowanych było 23 458 osób bezrobotnych, 13 458 osób (57% ogółu bezrobotnych) to osoby pozostające w rejestrze powyżej 12 miesięcy, z czego 70% (9 460 osób) stanowiły osoby „zgłaszające się" do Urzędu ponad 2 lata.

Pomimo spadku liczby osób bezrobotnych w ostatnich kilku latach zjawisko długotrwałego bezrobocia „nasila się". Na dzień 31.03.2005r. liczba osób zarejestrowanych ponad 2 lata przekroczyła 10 tysięcy (10 008). I mimo, iż w okresie od marca do września tego roku nastąpił spadek liczby bezrobotnych w tej kategorii osób, to jednak nie postępuje on proporcjonalnie do ogólnych tendencji spadkowych – procentowy udział tej grupy wśród ogółu bezrobotnych powiększył się z 37,5% do 40% w omawianym okresie.

Według danych na koniec 2004 roku najliczniejszą grupę wśród osób zarejestrowanych powyżej 24 miesięcy, czyli zagrożonych marginalizacją społeczną stanowiły osoby w wieku od 25 do 44 lat (64% tej populacji), dalej osoby powyżej 44 roku życia (21%) i osoby w wieku 18 – 24 lata (15%). Ponad 30% tej zbiorowości stanowiły osoby bez stażu pracy lub z bardzo krótkim stażem – do 1 roku, około 20% to osoby ze stażem od 1 – 5 lat, 16,8% miało staż od 5 – 10 lat, 23,9% od 10 – 20 lat, a tylko 7,8% legitymowało się ponad 20-letnim stażem pracy. Według poziomu wykształcenia zaobserwować można tu było następujące tendencje: 23,6% to osoby z wykształceniem podstawowym, 46% zasadniczym zawodowym, 28,8% średnim (ogólnym i zawodowym), a tylko 1,1% osób posiadało wykształcenie wyższe. Zauważyć należy tu stały wzrost osób z wyższym wykształceniem wśród tej kategorii osób od 0,3% w 1998 roku, przez 0,7% w 2002 do 1,1% w 2004 roku.

Znaczną grupę wśród osób bezrobotnych stanowią kobiety. Na koniec września 2005 roku zarejestrowane były 13 632 kobiety, co daje 58,1% ogółu bezrobotnych. Blisko połowa kobiet (6 486) pozostaje w rejestrze ponad 2 lata, co stanowi aż 68% zbiorowości bezrobotnych zarejestrowanych dłużej niż 24 miesiące. Dla porównania w 1998 roku kobiety stanowiły aż 83% tej grupy i chociaż mamy tu do czynienia z tendencją spadkową, to jednak cały czas znacznie

przeważają one wśród osób „długotrwale” bezrobotnych (zarejestrowanych ponad 2 lata). Wynika stąd, iż kobiety częściej niż mężczyźni zagrożone są wykluczeniem z rynku pracy.

Tak duża skala zjawiska długiego pozostawania bezrobotnym przyczyniła się do przeprowadzenia badań, które koncentrowały się wokół następujących problemów badawczych:

1. Jaka jest sytuacja społeczno-ekonomiczna osób bezrobotnych zarejestrowanych powyżej 2 lat, czyli zagrożonych wykluczeniem społecznym.
2. Jakie trudności uniemożliwiają tym osobom zaistnienie na rynku pracy.
3. W jakim stopniu badani byliby gotowi włączyć się aktywnie w oferowane im przedsięwzięcia zmierzające do zmiany ich sytuacji.
4. Jakimi działaniami czy usługami rynku pracy są najbardziej zainteresowani.

Badaniu poddane zostały osoby w wieku powyżej 25 roku życia, zarejestrowane jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Sączu dłużej niż 24 miesiące. Dobór próby miał charakter losowy, do wypełnienia kwestionariusza badawczego zaproszone zostały osoby, które w dniach przeprowadzania badań miały termin potwierdzenia gotowości do podjęcia pracy, czyli termin zgłoszenia się w Urzędzie Pracy. Do badania zaproszono 590 osób, z tego na zaproszenie odpowiedziało i wypełniło ankietę 398 osób (264 kobiety i 134 mężczyzn). Badania poprzedzone zostały grupowymi spotkaniami informacyjnymi, w trakcie których przypomniane zostały usługi rynku pracy oraz inne formy pomocy świadczone przez Urząd Pracy. Ponadto przedstawione zostały założenia i warunki uczestnictwa w projektach realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy.

Kwestionariusz badawczy miał dostarczyć odpowiedzi na pytania dotyczące:

- poziomu wykształcenia badanej grupy;
- doświadczenia zawodowego osób badanych;
- skali bezrobocia rodzinnego;
- korzystania ze wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej;
- trudności uniemożliwiających powrót lub wejście na rynek pracy;
- dotychczasowej aktywności w poszukiwaniu pracy;
- gotowości do zmiany swojej sytuacji;
- zainteresowania usługami rynku pracy i innymi formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy;
- przedsiębiorczości, czyli planów uruchomienia własnej działalności gospodarczej;

- ewentualnego uczestnictwa w projekcie współfinansowanym ze środków UE;
- innych oczekiwań w stosunku do Urzędu Pracy.

Struktura osób badanych odzwierciedla strukturę osób długotrwale bezrobotnych dotyczącą tak przewagi kobiet wśród osób bezrobotnych, jak i poziomu wykształcenia. Zdecydowanie przeważają tu osoby z niskim wykształceniem: ponad 17% badanych stanowią osoby z wykształceniem podstawowym, blisko 38% z zasadniczym zawodowym, około 38% respondentów legitymuje się wykształceniem średnim zawodowym (w tym policealne), niecałe 6% posiada wykształcenie średnie ogólne, natomiast osoby z wykształceniem wyższym stanowią niecałe 2% badanej populacji.

WYKRES 1. Struktura wykształcenia

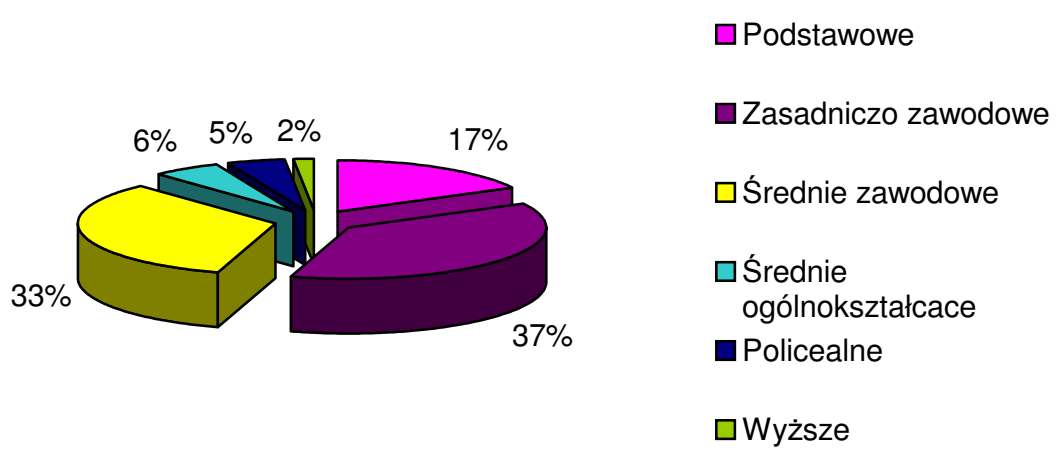

Podobnie struktura wykształcenia kształtuje się w poszczególnych grupach wiekowych, tj. wśród osób do 34 roku życia, od 35 do 44 roku życia i od 45 roku życia. Zauważyć można tylko bardzo niewielkie wahania pomiędzy poszczególnymi poziomami wykształcenia. Również bardzo zbliżone wyniki przedstawiają się biorąc pod uwagę deklarowany okres pozostawania bez pracy (tj. do 5 lat i powyżej 5 lat).

TABELA 1. Struktura wykształcenia badanej populacji

Wykształcenie	OGÓŁEM		Wiek						Okres pozostawania bez pracy			
			do 34 r.ż.		35 - 44		Od 45 r.ż.		do 5 lat		ponad 5 lat	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%

			Wiek						Okres pozostawania bez pracy			
Podstawowe	68	17,1	23	17,4	23	14,9	22	19,6	39	19,0	29	15,0
Zasadnicze zawodowe	150	37,7	53	40,2	58	37,7	39	34,8	77	37,6	73	37,8
Średnie ogólne	23	5,8	8	6,1	7	4,5	8	7,2	10	4,9	13	6,7
Średnie zawodowe	150	37,7	44	33,3	65	42,2	41	36,6	75	36,6	75	38,9
Wyższe	7	1,7	4	3,0	1	0,7	2	1,8	4	1,9	3	1,6
Razem	**398**	**100**	**132**	**100**	**154**	**100**	**112**	**100**	**205**	**100**	**193**	**100**

Można z tego wnioskować, iż osobom z niskim wykształceniem trudniej zaistnieć na współczesnym rynku pracy i że częściej niż osoby lepiej wykształcone są zagrożone zjawiskiem marginalizacji społecznej.

Kolejne pytanie zadane w kwestionariuszu badawczym dotyczyło zjawiska bezrobocia pokoleniowego (rodzinnego) i miało dać odpowiedź ile osób z najbliższej rodziny osoby objętej badaniem jest również bezrobotnych. Blisko połowa, tj. 48,5% respondentów deklaruje, iż co najmniej 1 osoba wspólnie zamieszkująca jest również zarejestrowana w Urzędzie Pracy. Wśród tej grupy reprezentującej bezrobocie pokoleniowe około 40% to osoby z rodzin gdzie 2 i więcej osób również jest bez pracy. Blisko 12% badanych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

WYKRES 2. Ilość osób zarejestrowanych z rodziny (bezrobocie pokoleniowe)

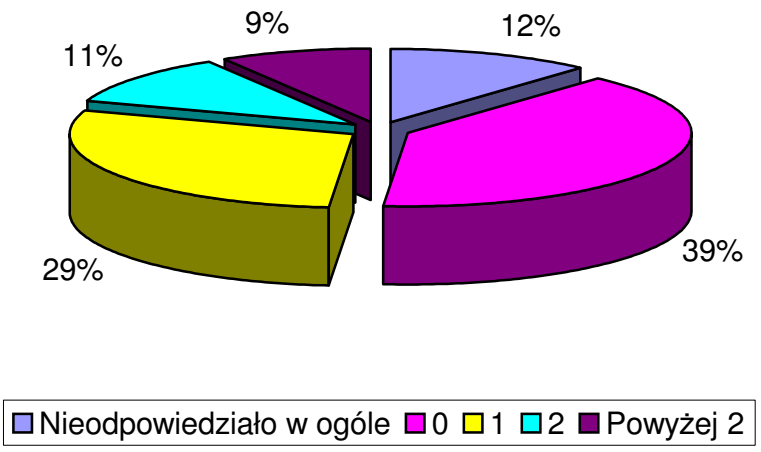

Niepokojącym może być zjawisko największego natężenia bezrobocia rodzinnego wśród osób młodych do 34 roku życia – aż 55,3% badanych z tej grupy deklaruje, iż ktoś z osób wspólnie mieszkających jest również bezrobotnym.

Natomiast najmniej zjawisko to występuje w grupie osób w wieku od 35 do 44 roku życia – mniej niż połowa osób zalicza się tu do bezrobocia pokoleniowego, tj. około 40% – co jednak również stanowi znaczną grupę rodzin.

Ze względu na okres pozostawania bez pracy zdecydowanie częściej bezrobocie rodzinne występuje wśród badanych pozostających bez pracy ponad 5 lat – ponad 54% (z tego aż 46% to rodziny, gdzie poza osobą badaną jeszcze co najmniej 2 osoby również są zarejestrowane w PUP) wobec 43% wśród bezrobotnych niepracujących krócej niż 5 lat (z tego 34% stanowią rodziny, gdzie 2 i więcej osób jest zarejestrowanych w PUP).

TABELA 2. Występowanie bezrobocia rodzinnego w badanej grupie.

Ilość osób z najbliższej rodziny zarejestrowanych jako bezrobotne	OGÓŁEM		Wiek						Okres pozostawania bez pracy			
			do 34 r.ż.		35 - 44		Od 45 r.ż.		do 5 lat		ponad 5 lat	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
0	159	39,9	42	31,8	75	48,7	42	37,5	87	42,5	72	37,3
1	115	28,9	47	35,6	36	23,4	32	28,6	58	28,3	57	29,5
2	44	11,1	16	12,1	14	9,1	14	12,5	15	7,3	29	15,0
Powyżej 2	34	8,5	10	7,6	11	7,1	13	11,6	15	7,3	19	9,9
Brak odpowiedzi	46	11,6	17	12,9	18	11,7	11	9,8	30	14,6	16	8,3
RAZEM	**398**	**100**	**132**	**100**	**154**	**100**	**112**	**100**	**205**	**100**	**193**	**100**

Wynika z tego, iż długie pozostawanie bez pracy w dużej mierze generuje zjawisko bezrobocia pokoleniowego, tj. prowadzi do marginalizacji społecznej całych rodzin poprzez wyuczanie się pewnych zachowań i postaw od innych członków rodziny, tj. od współmałżonka, rodziców czy rodzeństwa.

Długie pozostawanie bez pracy to w dużej mierze również brak dochodów (przynajmniej z legalnego źródła pochodzenia), dlatego też pytanie o korzystanie ze świadczeń Ośrodków Pomocy Społecznej. Około 33% badanych (129 osób) deklaruje korzystanie z pomocy OPS-ów. Najczęściej beneficjentami różnych form pomocy będących w dyspozycji Ośrodka Pomocy Społecznej są osoby z „najstarszej" grupy wiekowej, tj. powyżej 45 roku życia – 35% badanych (41 osób), a także osoby pozostające bez pracy powyżej 5 lat – 36% (68 osób) badanych z tej populacji.

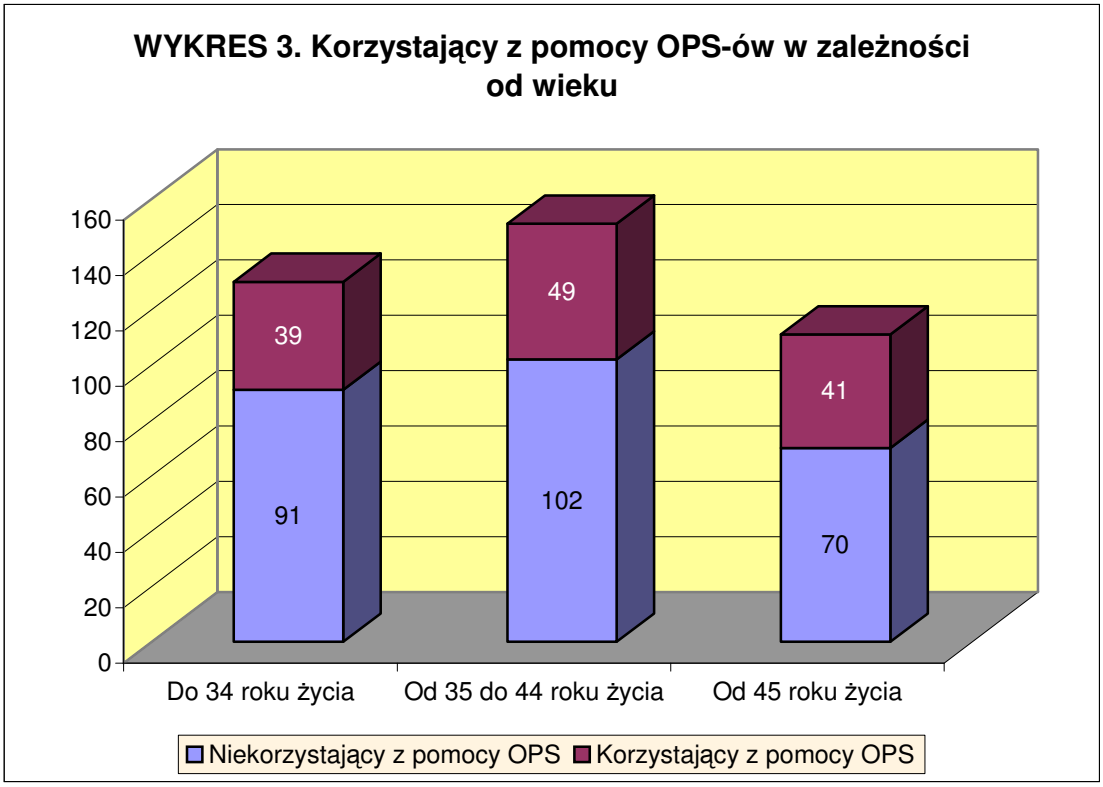

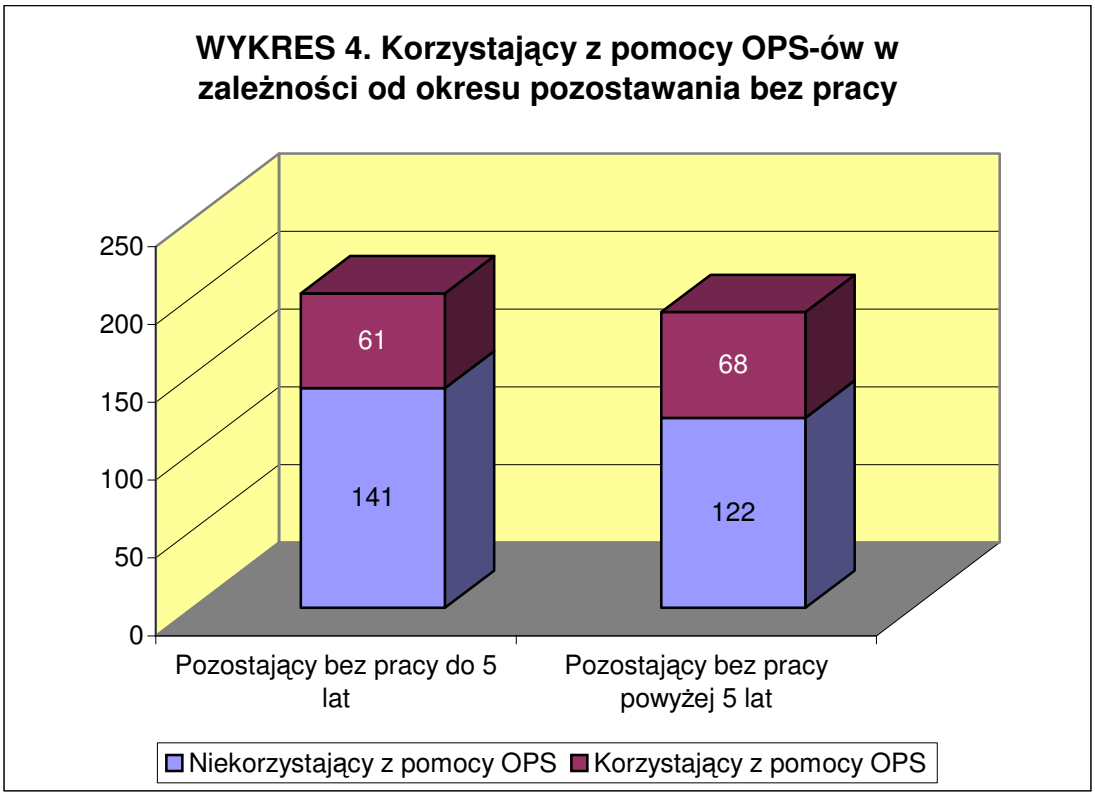

Sytuację taką można tłumaczyć tym, iż długie pozostawanie bez pracy powoduje brak umiejętności radzenia sobie w życiu – prowadzi do bezradności

społecznej. Z kolei wraz z wiekiem pojawiać się też mogą problemy zdrowotne, które w powiązaniu z bezrobociem powodują konieczność korzystania ze świadczeń socjalnych.

Osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy, które zostały objęte badaniem, to osoby zarówno posiadające staż pracy, jak i osoby wcześniej niepracujące. Około 30% respondentów (102 osoby) deklaruje, iż nie posiada żadnego stażu pracy. Zauważyć można tu duże zróżnicowanie ze względu na wiek: aż 57% badanych z grupy do 34 roku życia to osoby, które deklarują, że jeszcze nie pracowały, wobec 22% w grupie 35 – 44 lata i 8% w grupie 45 lat i więcej. Najbardziej niepokojące jest zjawisko braku jakiegokolwiek stażu pracy szczególnie wśród osób powyżej 35 roku życia, gdyż oznacza, iż osobom takim coraz trudniej będzie zaistnieć na rynku pracy.

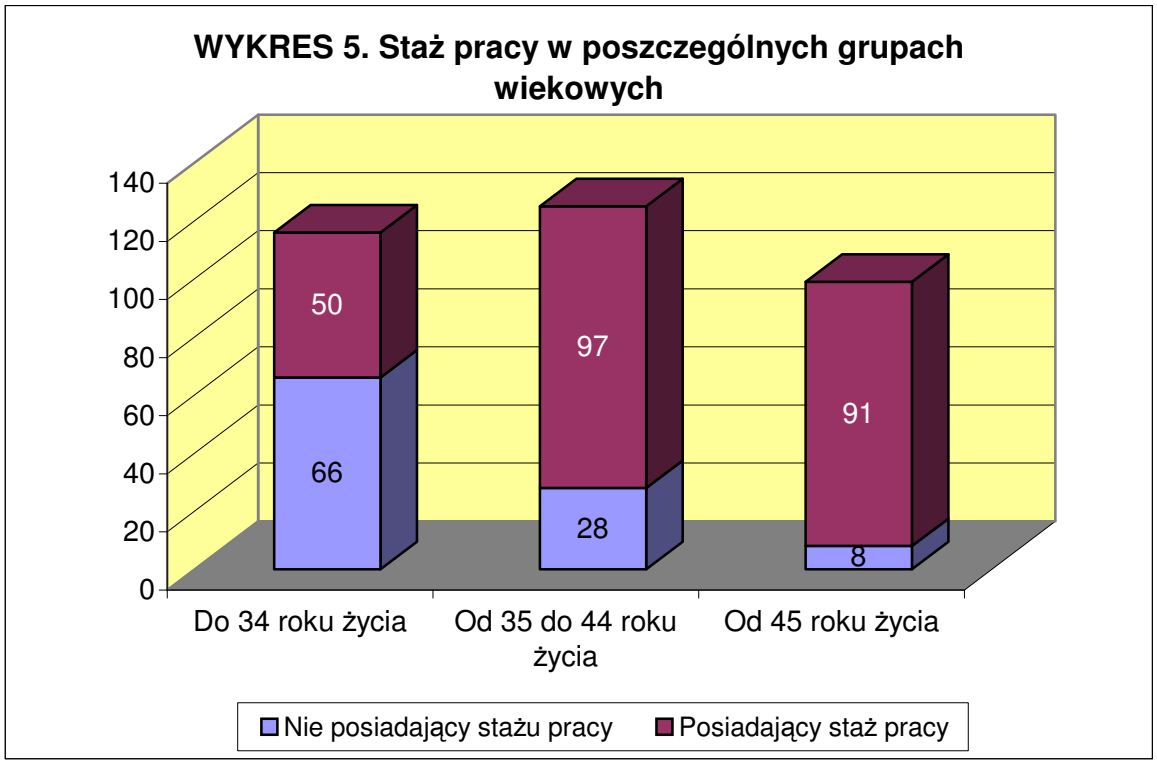

Biorąc pod uwagę staż pracy to występuje tu również znaczne zróżnicowanie ze względu na wiek badanej populacji. Najkrótszym stażem pracy legitymują się osoby najmłodsze do 34 roku życia – średnio około 4 lata, natomiast najdłuższym osoby najstarsze, tj. od 45 roku życia – około 19 lat. Z kolei osoby w wieku 35 – 44 lata posiadają około 9-letni okres zatrudnienia. Ponadto dłuższym stażem pracy legitymują się respondenci pozostający bez pracy do 5 lat (około 14-letnim) niż

badani niepracujący powyżej 5 lat (średnio 9-letni). Natomiast odwrotnie kształtuje się tu zjawisko braku stażu pracy. 25% respondentów z grupy pozostających bez pracy do 5 lat deklaruje brak jakiegokolwiek stażu pracy wobec 36% z grupy pozostających bez pracy ponad 5 lat.

Wynika więc, iż osoby bez żadnego doświadczenia zawodowego mają „utrudnione" wejście na rynek pracy, szczególnie w sytuacji kiedy od ukończenia szkoły minęło wiele lat. Pracodawcy zazwyczaj szukają osób aktywnych, bez luk w zatrudnieniu. Takie odsunięcie od rynku pracy przyczynia się do zjawiska marginalizacji zawodowej, a w dalszej kolejności również społecznej. Dlatego niezwykle istotne jest umożliwienie osobom długotrwale bezrobotnym bez stażu pracy zdobycie doświadczenia zawodowego, które może ułatwić im dostosowanie się do wymagań rynku pracy.

Kolejną zmienną poddaną analizie jest okres pozostawania bez pracy. Respondenci sami wpisywali tu okres „faktycznego" pozostawania bez pracy (nie okres zarejestrowania w Urzędzie Pracy, który mógł być przerywany np. z powodu niezgłoszenia się w wyznaczonym terminie). Niektórzy czas ten liczyli od zakończenia ostatniej pracy, inni od momentu ukończenia szkoły. Okres ten waha się od 2 do nawet 17 czy 20 lat. Najdłuższy okres pozostawania bez pracy dotyczy najczęściej osób w ogóle niepracujących. Średni czas pozostawania bez pracy badanej populacji to około 7 lat. Zarysowuje się tu niewielkie zróżnicowanie ze względu na wiek analizowanej grupy: najdłużej bez pracy pozostają osoby w wieku 35 do 44 lata – około 8 lat, niecałe 7 lat pozostawania bez pracy deklarują badani do 34 roku życia, natomiast najstarsza grupa badanych powyżej 45 lat to osoby niepracujące około 6 lat.

Tak długi okres pozostawania bezrobotnym w sytuacji, kiedy osoba szukała pracy i była gotowa do jej podjęcia przyczynić się może do zmian w osobowości i jednocześnie może prowadzić do zachowań patologicznych(np. problemy rodzinne, uzależnienia itp.).

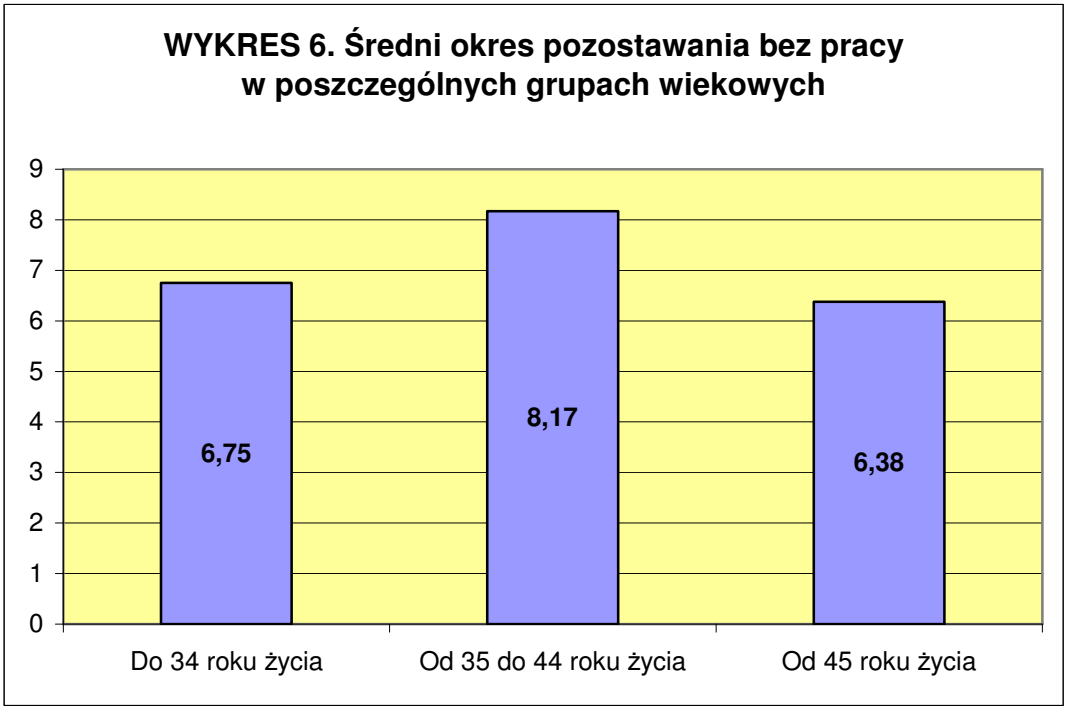

Kolejne pytanie postawione w kwestionariuszu dotyczyło opinii respondentów na temat trudności, które uniemożliwiają im powrót lub wejście na rynek pracy. Najczęściej wymienianymi odpowiedziami były tu: długa przerwa w pracy i brak ofert pracy (wskazuje na nie po 37% badanych), sprawowanie opieki nad dziećmi (31%) oraz brak lub niskie wykształcenie (26%). W mniejszym stopniu respondenci wymieniają tu: brak stażu pracy (17%), zły stan zdrowia (15%), nieaktualne kompetencje zawodowe i daleki dojazd do miejsc pracy (po 10% badanych), a także brak umiejętności poszukiwania pracy (5%). 8% badanej populacji podaje jeszcze inne przyczyny utrudniające im zaistnienie na rynku pracy. Są to: wiek (dotyczy to głównie osób powyżej 50 roku życia), posiadanie gospodarstwa rolnego, sprawowanie opieki nad członkami rodziny, np. rodzicami, a także oferowanie przez pracodawców „pracy na czarno" lub bardzo niskiego wynagrodzenia. Niewątpliwie osoby podające te dwie ostatnie przyczyny posiadają niekorzystne doświadczenia w kontaktach z pracodawcami. Ponadto podawana przez badanych bardzo często konieczność sprawowania opieki nad dziećmi lub innymi członkami rodziny spowodowana jest niewątpliwie dużą liczbą kobiet w omawianej grupie.

TABELA 3. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy.

Utrudnienia	N	%
Brak lub niskie wykształcenie	105	26,4
Nieaktualne kompetencje zawodowe	41	10,3
Brak stażu pracy	67	16,8
Długa przerwa w pracy	149	37,4
Brak ofert pracy w moim zawodzie	149	37,4
Zły stan zdrowia	59	14,8
Wychowywanie dzieci	125	31,4
Daleki dojazd do pracy	39	9,8
Brak umiejętności poszukiwania pracy	19	4,8
Inne, jakie	33	8,3
RAZEM	**786**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

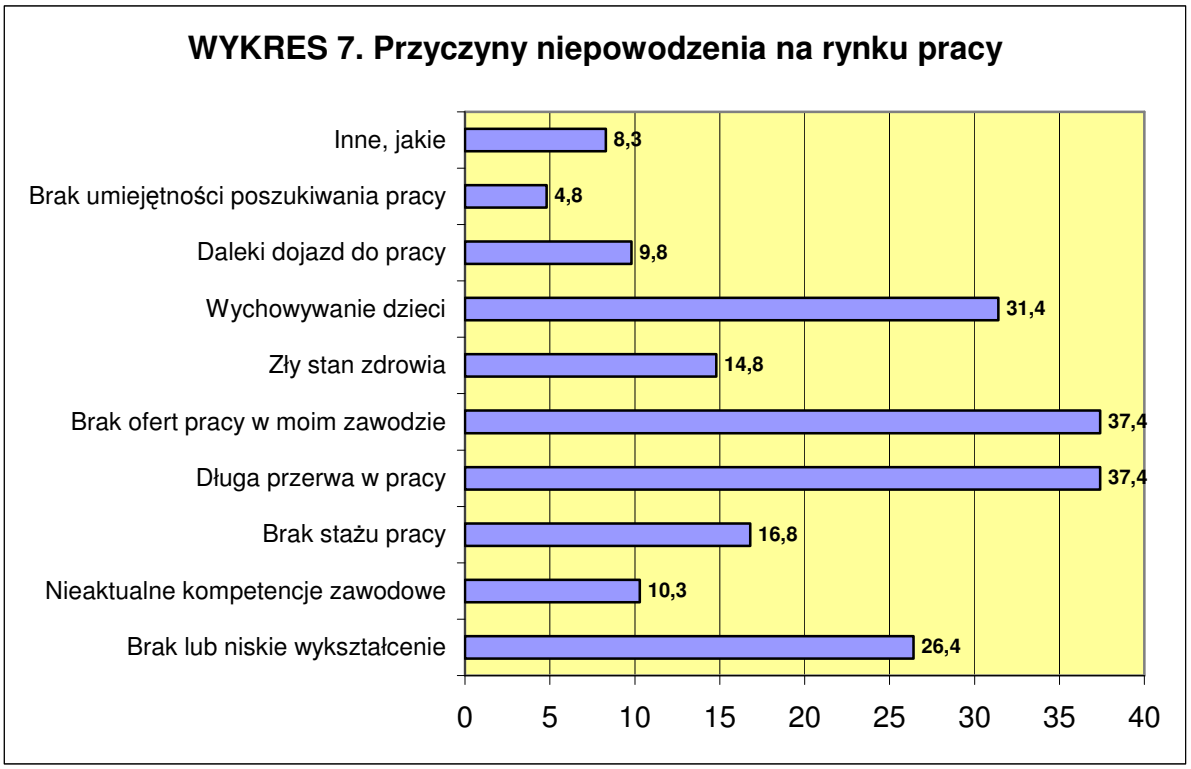

Występuje dość znaczne zróżnicowanie we wskazywaniu przyczyn utrudniających zaistnienie na rynku pracy ze względu na wiek badanej populacji.

Osoby z „najmłodszej" grupy, tj. do 34 roku życia w pierwszej kolejności wskazują na konieczność opieki nad dziećmi (43%), następnie na brak stażu pracy (33%) oraz na brak lub niskie wykształcenie i na długą przerwę w pracy (po 32% badanych). Dopiero na dalszej pozycji pojawia się sytuacja na rynku pracy i związana z nią mała ilość ofert pracy – odpowiedź taką podaje 25% respondentów z tej grupy wiekowej.

Z kolei osoby w wieku od 35 do 44 roku życia, podobnie jak osoby w wieku 45 lat i starsze na pierwszym miejscu wymieniają brak ofert pracy (odpowiednio 42% i 45%), na drugim również zgodnie podają długą przerwę w pracy (41% i 44%). W dalszej kolejności są już różnice – „średnia" grupa wiekowa na trzeciej pozycji wśród utrudnień wymienia konieczność wychowywania dzieci (37% badanych z tej grupy), natomiast respondenci z „najstarszej" grupy podają w tym miejscu problemy zdrowotne (26% badanych). W dalszej kolejności badani z obydwu grup znowu zgodnie wskazują na brak lub niskie wykształcenie jako przyczynę utrudniającą im funkcjonowanie na rynku pracy (odpowiednio 25% osoby w wieku 35 – 44 lata i 22% osoby od 45 roku życia).

TABELA 4. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według wieku.

Utrudnienia	OGÓŁEM		Wiek					
			do 34 r.ż.		35 - 44		od 45 r.ż.	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Brak lub niskie wykształcenie	105	26,4	42	31,8	38	24,7	25	22,3
Nieaktualne kompetencje zawodowe	41	10,3	15	11,4	16	10,4	10	8,9
Brak stażu pracy	67	16,8	44	33,3	19	12,3	4	3,6
Długa przerwa w pracy	149	37,4	42	31,8	63	40,9	44	39,3
Brak ofert pracy w moim zawodzie	149	37,4	33	25,0	65	42,2	51	45,5
Zły stan zdrowia	59	14,8	8	6,1	22	14,3	29	25,9
Wychowywanie dzieci	125	31,4	57	43,2	57	37,0	11	9,8
Daleki dojazd do pracy	39	9,8	6	4,5	24	15,6	9	8,0
Brak umiejętności poszukiwania pracy	19	4,8	8	6,1	6	3,9	5	4,5
Inne, jakie	33	8,3	7	5,3	10	6,5	16	14,3
RAZEM	**786**	**-----**	**262**	**-----**	**320**	**-----**	**204**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

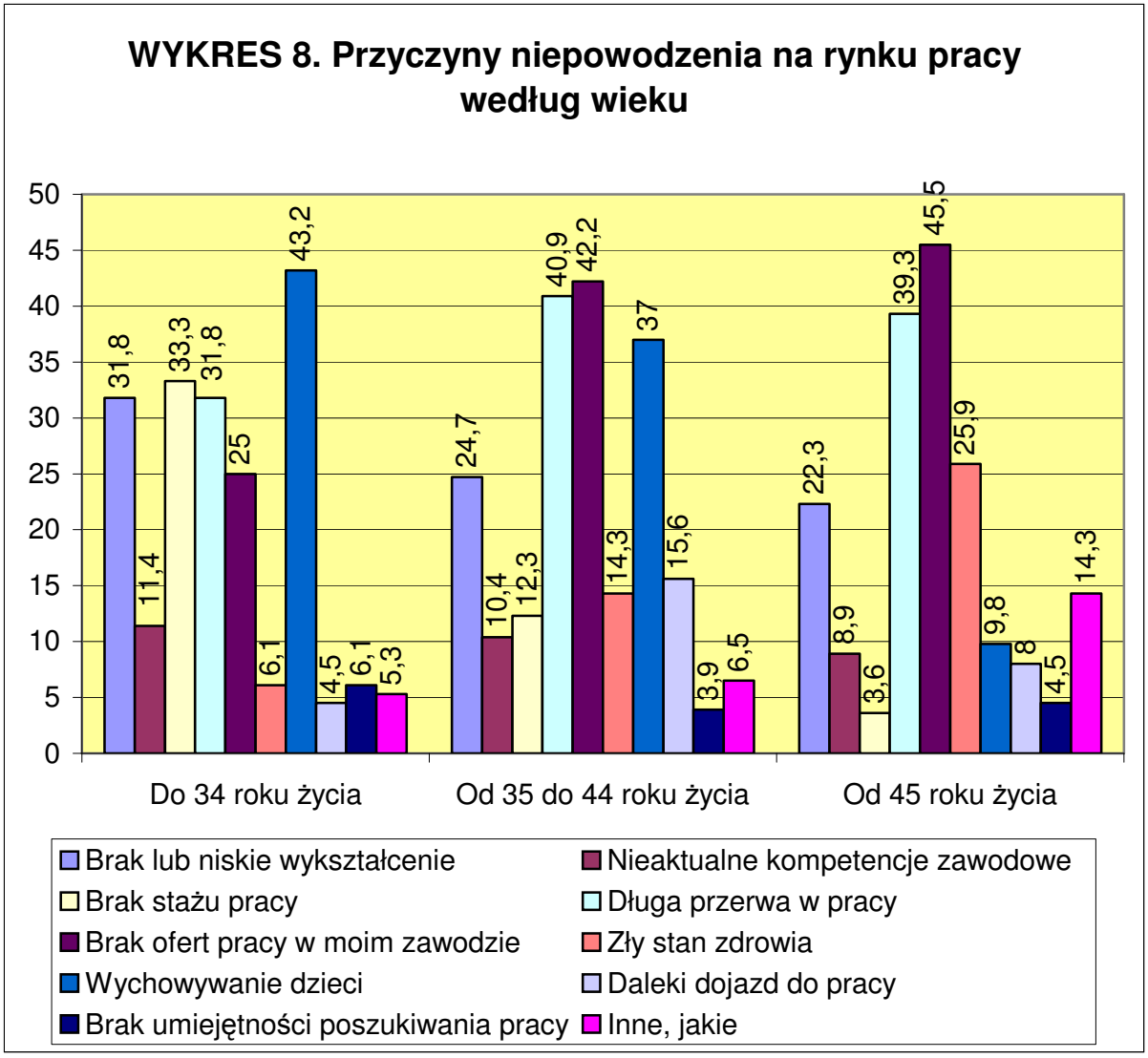

Niewielkie rozbieżności w odpowiedzi na to pytanie zaobserwować można dzieląc respondentów ze względu na okres pozostawania bez pracy. Badani deklarujący przerwę w zatrudnieniu do 5 lat na pierwszym miejscu wskazują brak ofert (36%), dalej długą przerwę w pracy (31%) i brak lub niskie wykształcenie (26%). Natomiast osoby niepracujące dłużej niż 5 lat w pierwszej kolejności wymieniają tu właśnie długą przerwę w pracy (44% badanych), a dalej obowiązki związane z wychowywaniem dzieci (40%) oraz brak ofert pracy (39%).

TABELA 5. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy.

Utrudnienia	OGÓŁEM	Okres pozostawania bez pracy

			Okres pozostawania bez pracy			
			do 5 lat		ponad 5 lat	
	N	%	N	%	N	%
Brak lub niskie wykształcenie	105	26,4	54	26,3	51	26,4
Nieaktualne kompetencje zawodowe	41	10,3	14	6,8	27	14,0
Brak stażu pracy	67	16,8	23	11,2	44	22,8
Długa przerwa w pracy	149	37,4	64	31,2	85	44,0
Brak ofert pracy w moim zawodzie	149	37,4	74	36,1	75	38,9
Zły stan zdrowia	59	14,8	39	19,0	20	10,4
Wychowywanie dzieci	125	31,4	47	22,9	78	40,4
Daleki dojazd do pracy	39	9,8	16	7,8	23	11,9
Brak umiejętności poszukiwania pracy	19	4,8	6	2,9	13	6,7
Inne, jakie	33	8,3	18	8,8	15	7,8
RAZEM	**786**	**-----**	**355**	**-----**	**431**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

WYKRES 9. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy

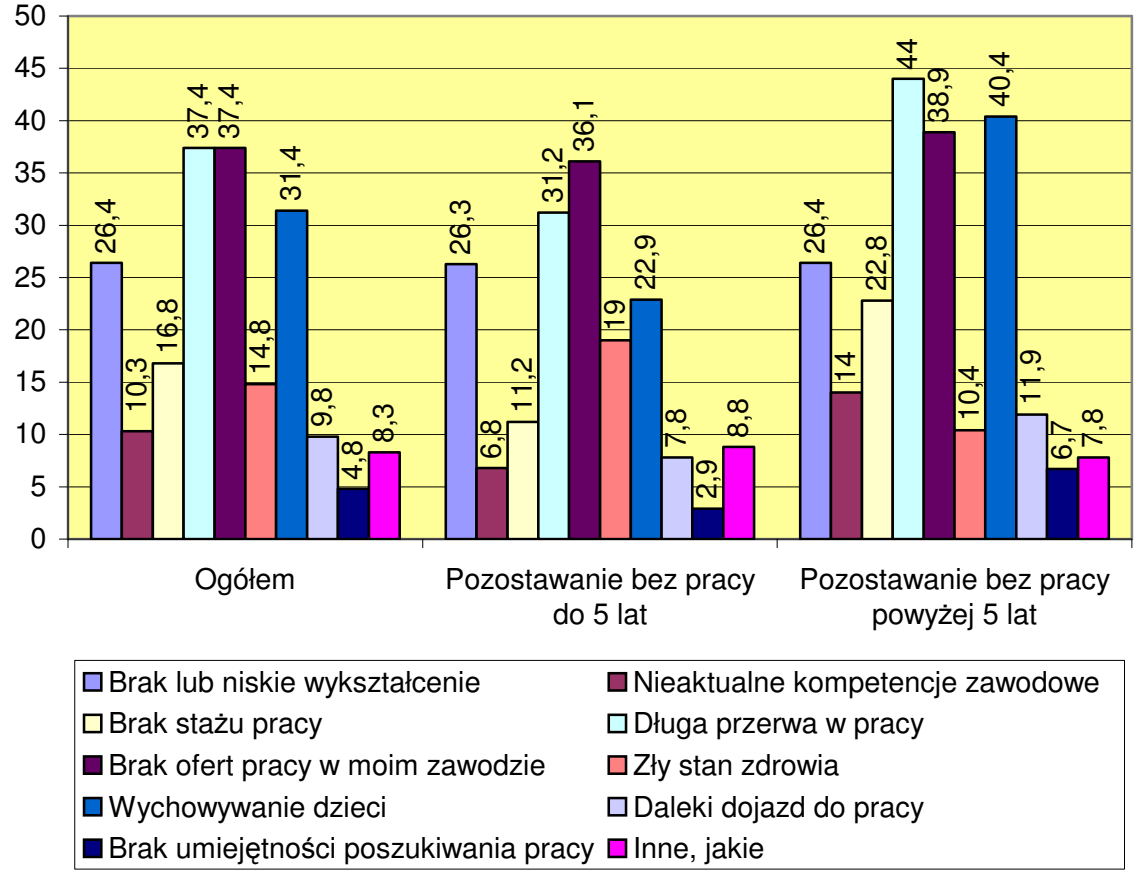

Pytania zadawane w kwestionariuszu miały też dostarczyć informacji na temat aktywności w poszukiwaniu pracy oraz motywacji do podejmowania działań zmierzających do zmiany niekorzystnej sytuacji jaką jest brak zatrudnienia.

I tak, o ile zdecydowana większość badanych deklaruje, iż w okresie pozostawania bez pracy aktywnie tej pracy poszukiwała (około 85% ogółu badanych), tak podjęciem dodatkowych działań mających na celu zmianę swojej sytuacji zainteresowana jest już znacznie mniejsza grupa (tylko 52% badanych). Pozostałe osoby (blisko połowa) albo nie chcą dokonywać zmian albo odczuwają obawę przed zmianą, np. strach przed kolejnym niepowodzeniem (34% respondentów wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć"). Taka postawa potwierdza, iż długie pozostawanie bez pracy prowadzi do apatii, przyzwyczajenie się do zaistniałej sytuacji oraz prawdopodobnie do „braku wiary" w powodzenie podejmowanych działań.

Różnicując badaną zbiorowość ze względu na wiek to zauważyć należy, iż osoby z „najstarszej" grupy wiekowej (45 lat i więcej) najczęściej deklarują, że aktywnie poszukiwały do tej pory pracy (aż 89% badanych). Nieco mniej aktywność w tym zakresie podają osoby w wieku 35 – 44 lata (86%), a najmniej osoby „najmłodsze" (81% respondentów).

WYKRES 10. Aktywność w poszukiwaniu pracy według wieku

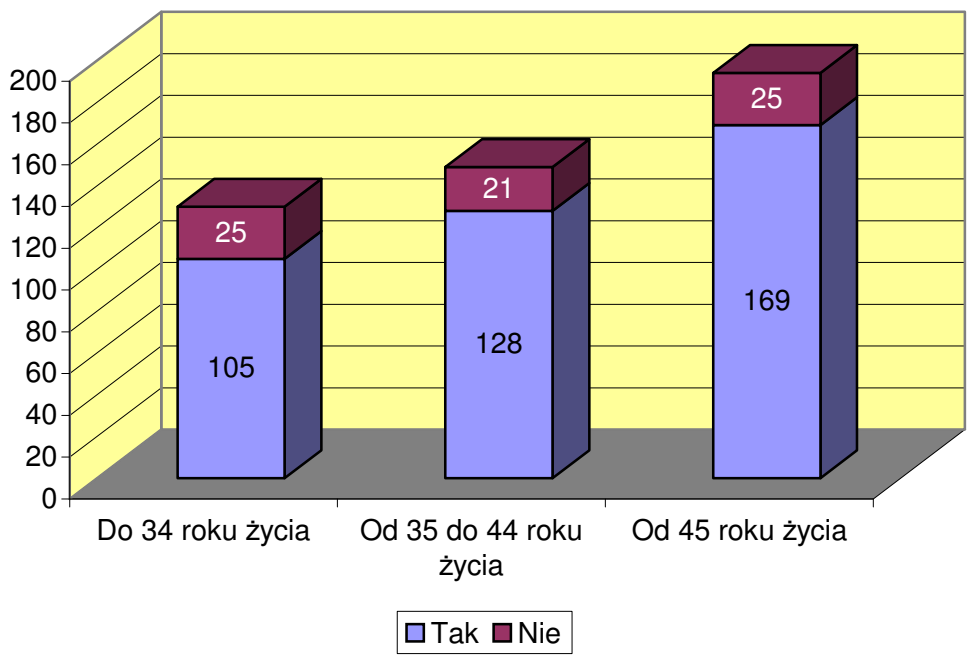

Dzieląc respondentów ze względu na okres pozostawania bez pracy to bardziej aktywne w poszukiwaniu pracy do tej pory były osoby niepracujące krócej

niż 5 lat (87% badanych) niż osoby pozostające bez pracy dłużej niż 5 lat (83% badanych z tej grupy). Ponadto osoby krócej pozostające bez pracy (do 5 lat) są bardziej zmotywowane do zmiany swojej sytuacji (54% badanych) niż osoby niepracujące dłużej niż 5 lat (49% respondentów). Potwierdza to hipotezę, iż im dłuższe pozostawanie bez pracy tym większa niechęć do zmiany swojej sytuacji powodowana brakiem wiary w powodzenie podejmowanych działań. Trudno tu ocenić jak respondenci rozumieją aktywne poszukiwanie pracy, w wielu przypadkach ogranicza się to tylko do regularnego zgłaszania się w Urzędzie Pracy i potwierdzania gotowości do podjęcia zatrudnienia, a co za tym idzie utrzymywanie statusu osoby bezrobotnej. Nie zaobserwowano natomiast znaczących różnic pomiędzy wiekiem badanych osób a ich motywacją do podejmowania działań aktywizacyjnych.

WYKRES 11. Aktywność w poszukiwaniu pracy według okresu pozostawania bez pracy

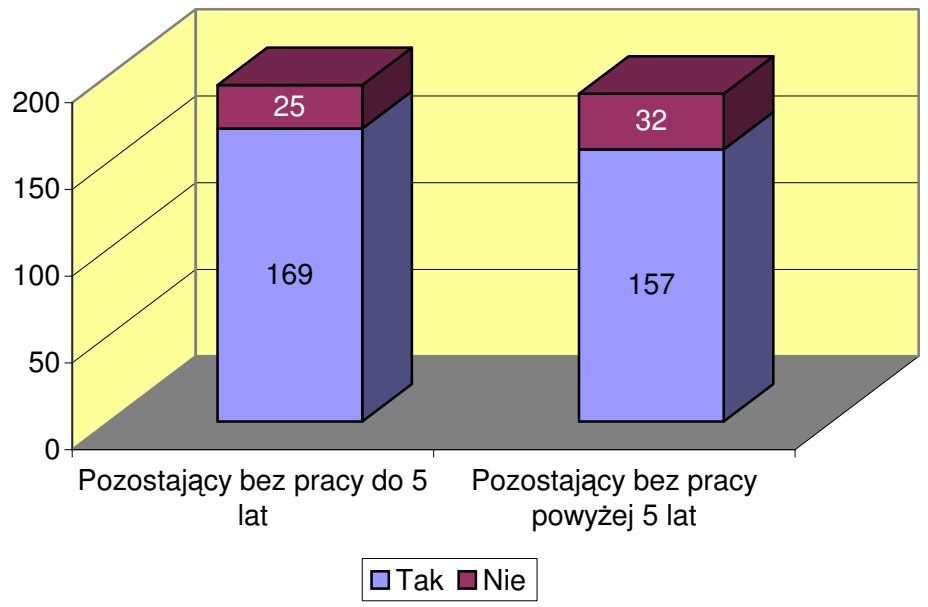

Aktywność osób bezrobotnych wyrażać się może również w postaci zachowań przedsiębiorczych i może prowadzić do podejmowania decyzji o założeniu własnej działalności gospodarczej. Stąd postawione w kwestionariuszu badawczym pytanie o plany związane z ewentualnym założeniem własnej firmy. Decyzję o podjęciu działalności gospodarczej rozważa około 15% badanej populacji. Najwięcej osób, które „myślą” o takim rozwiązaniu to osoby z „najstarszej” grupy wiekowej – 45 lat

i więcej (19% badanych), następnie osoby z grupy „najmłodszej” (15%), a najmniej taką formą zainteresowani są respondenci w wieku 35 – 44 lata (12%).

WYKRES 12. Zainteresowani podjęciem własnej działalności gospodarczej w ogólnej grupie badanej populacji oraz w poszczególnych grupach wiekowych (w %)

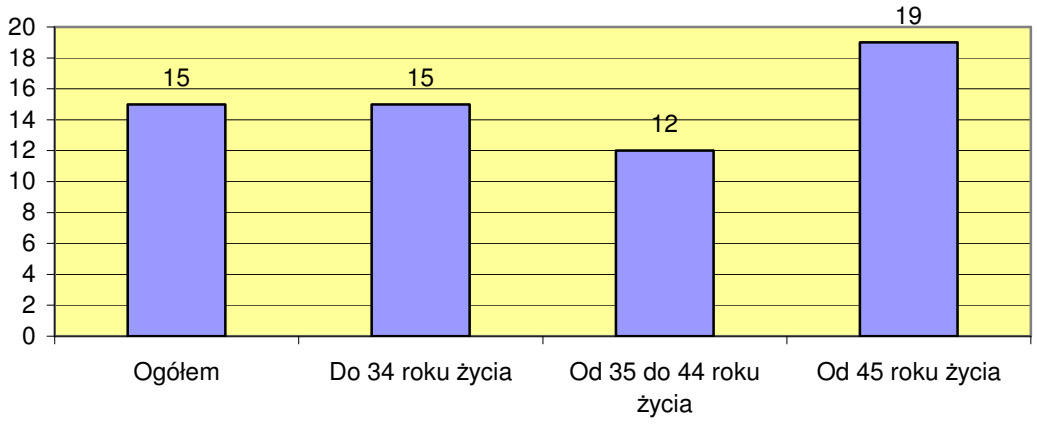

Zjawisko to można tłumaczyć tym, iż osoby starsze posiadają największe doświadczenie zawodowe, które mogą wykorzystać podejmując pracę na własny rachunek. Natomiast osoby młodsze często charakteryzują się większą odwagą w podejmowaniu tego typu decyzji i są bardziej otwarte na nowe rozwiązania. Nie stwierdzono zależności pomiędzy planami uruchamiania własnej działalności gospodarczej a okresem pozostawania bez pracy.

Badani mogli tu wpisywać również branżę, w jakiej decydowaliby się rozpocząć własną działalność. Padały tu różne odpowiedzi, np. działalność handlowa, transportowa, budowlana, mechaniczna, informatyczna czy finansowa. Ponadto wśród ankietowanych są osoby, które myślą o otwarciu myjni samochodowej, gabinetu odnowy biologicznej, gospodarstwa agroturystycznego czy zakładu krawieckiego. Świadczy to o tym, iż zainteresowanie działalnością gospodarczą jest w dużej mierze przemyślane i badani poważnie traktują taką możliwość.

Badając zainteresowanie usługami rynku pracy świadczonymi przez Urzędy Pracy na pierwszy plan wysuwa się potrzeba korzystania z pośrednictwa pracy – wyraża ją 43% badanych. W dalszej kolejności respondenci zainteresowani są możliwością uzupełnienia lub zaktualizowania swoich umiejętności poprzez udział w szkoleniach (33% osób) oraz uzyskaniem pomocy w aktywnym poszukiwaniu

pracy (26%). Zastanawiać może tak znaczne zainteresowanie tą ostatnią usługą wobec wcześniejszych deklaracji aktywnego poszukiwania pracy przez 85% badanych. Potwierdza to zaproponowaną wcześniej hipotezę, iż osoby długotrwale bezrobotne nie potrafią poradzić sobie na rynku pracy, a deklarowana wcześniej „aktywność" to w znacznym stopniu tylko zgłaszanie się do Urzędu i badani coraz częściej zdają sobie sprawę z tego, że to za mało, aby zmienić swoją sytuację, czyli doprowadzić do podjęcia pracy.

Zdecydowanie mniejsze zainteresowanie badani przejawiają usługami poradnictwa zawodowego (12%) oraz usługami międzynarodowego pośrednictwa pracy poprzez sieć EURES (9%). Można to tłumaczyć prawdopodobnie niskim poziomem wiedzy na temat poradnictwa zawodowego – bezrobotni w dużej mierze nie wiedzą, jakie korzyści mogą odnieść dzięki spotkaniu z doradcą zawodowym. Ponadto osoby długotrwale bezrobotne rzadziej przejawiają gotowość dokonywania radykalnych zmian w swoim życiu, jak np. wyjazd zagranicę lub poza miejsce stałego zamieszkania w celu podjęcia pracy. Świadczy o tym małe zainteresowanie usługami międzynarodowego pośrednictwa pracy.

TABELA 6. Zainteresowanie usługami rynku pracy.

Usługi rynku pracy	**N**	**%**
Pośrednictwo pracy	173	43,5
EURES – międzynarodowe pośrednictwo pracy	35	8,8
Poradnictwo zawodowe	46	11,6
Pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy	104	26,1
Szkolenia zawodowe	132	33,1
RAZEM	**490**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

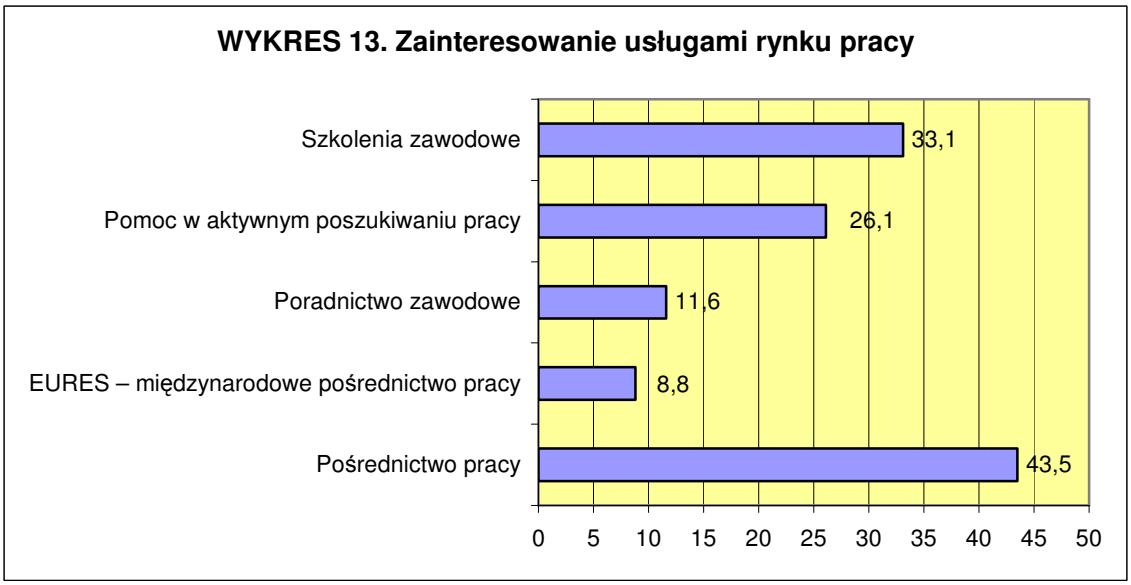

Ze względu na wiek respondentów zaobserwować można różnice w zainteresowaniu usługami rynku pracy. Osoby badane ze wszystkich grup wiekowych w pierwszej kolejności chcą korzystać z usług pośrednictwa pracy – zróżnicowane jest natężenie odpowiedzi w poszczególnych grupach (47% osób w wieku 35 – 44 lata, 43% w wieku do 34 roku życia i „tylko" 39% w grupie 45 lat i więcej). W kolejnych odpowiedziach obserwować można dalsze różnice. Grupa „najmłodsza" na drugiej pozycji podaje zainteresowanie szkoleniami (40% badanych). Świadczy to prawdopodobnie o tym, iż osoby te odczuwają konieczność podniesienia swoich kwalifikacji i dostosowania ich do rynku pracy. Nieco zaskakujące jest natomiast bardzo małe zainteresowanie wśród tej grupy (tylko 6%) usługami międzynarodowego pośrednictwa pracy poprzez sieć EURES, co świadczy o małej gotowości do zmian.

Z kolei w grupie „najstarszej" powyżej 45 roku życia na drugą pozycję wysuwa się potrzeba skorzystania z pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy (33% badanych), a dopiero dalej ankietowani podają szkolenia (30%). Należy tu zwrócić uwagę, iż działania aktywizacyjne najczęściej kierowane są do osób młodych, a jak widać również osoby starsze, często posiadające długi staż pracy nie potrafią sobie poradzić w zaistnieniu na współczesnym trudnym rynku pracy. Mniejsze zainteresowanie tej grupy wiekowej szkoleniami świadczy prawdopodobnie o mniejszej chęci do nauki, a także o tym, iż osoby te posiadają często doświadczenie zawodowe i zdobyte w trakcie pracy umiejętności. Zauważyć tu trzeba również, iż właśnie ta grupa wiekowa jest stosunkowo najbardziej zainteresowana ewentualnym wyjazdem za granicę – 12,5% badanych z tej grupy

wyraża gotowość skorzystania z międzynarodowego pośrednictwa pracy. Jest to spowodowane prawdopodobnie tym, iż osoby te mają już zazwyczaj ustabilizowaną sytuację rodzinną, dlatego też łatwiej podejmować tego typu decyzje.

TABELA 7. Zainteresowanie usługami rynku pracy według wieku.

Usługi rynku pracy	OGÓŁEM		Wiek					
			do 34 r.ż.		35 - 44		od 45 r.ż.	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Pośrednictwo pracy	173	43,5	57	43,2	72	46,8	44	39,3
EURES – międzynarodowe pośrednictwo pracy	35	8,8	8	6,1	13	8,4	14	12,5
Poradnictwo zawodowe	46	11,6	15	11,4	14	9,1	17	15,2
Pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy	104	26,1	32	24,2	35	22,7	37	33,0
Szkolenia zawodowe	132	33,1	53	40,2	45	29,2	34	30,4
RAZEM	**490**	**-----**	**165**	**-----**	**179**	**-----**	**146**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

Mniej zróżnicowane jest zainteresowanie usługami rynku pracy ze względu na okres pozostawania bez pracy badanych osób. Niepracujący do 5 lat wymieniają tu w pierwszej kolejności pośrednictwo pracy (40%), dalej szkolenia (34%), pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy (27%) oraz międzynarodowe pośrednictwo pracy poprzez sieć EURES i poradnictwo zawodowe (po 11% badanych). Natomiast grupa osób pozostających bez pracy ponad 5 lat zainteresowana jest głównie usługami pośrednictwa pracy (47%), a dopiero dalej wymieniane są szkolenia (33%), pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy (25%), poradnictwo zawodowe (12%) i sieć EURES (6%). Zależność pomiędzy czasem pozostawania bez pracy a zainteresowaniem usługami zauważyć można w nasileniu wskazywania na usługę pośrednictwa pracy – blisko 50% osób niepracujących powyżej 5 lat chciałoby otrzymać konkretną propozycję pracy bez podejmowania dodatkowych działań. Ponadto osoby dłużej niepracujące zdecydowanie rzadziej wskazują tu na możliwość skorzystania z międzynarodowego pośrednictwa pracy, co świadczy o małej gotowości do zmiany.

TABELA 8. Zainteresowanie usługami rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy.

Usługi rynku pracy	OGÓŁEM		Okres pozostawania bez pracy			
			do 5 lat		ponad 5 lat	
	N	%	N	%	N	%
Pośrednictwo pracy	173	43,5	3	40,5	90	46,6

			Okres pozostawania bez pracy			
EURES – międzynarodowe pośrednictwo pracy	35	8,8	23	11,2	12	6.2
Poradnictwo zawodowe	46	11,6	22	10,7	24	12,4
Pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy	104	26,1	56	27,3	48	24,9
Szkolenia zawodowe	132	33,1	69	33,7	63	32,6
RAZEM	**490**	**-----**	**253**	**-----**	**237**	**-----**

UWAGA: Dane nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wybierać więcej niż jedną możliwość odpowiedzi.

Badając zainteresowanie innymi formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy, z których skorzystać mogą osoby długotrwale bezrobotne (tj. przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych oraz dotacja na podjęcie działalności gospodarczej) rozkład odpowiedzi przedstawia się następująco: 135 osób (51%) wybrało możliwość odbycia przygotowania zawodowego, 84 osoby (31%) wyraziły gotowość podjęcia pracy w ramach prac interwencyjnych, a 47 osób (18%) chciałoby ubiegać się o dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zdecydowana większość osób (47 z 57) deklarujących we wcześniejszym pytaniu założenie własnej firmy jest zainteresowana pozyskaniem środków z Powiatowego Urzędu Pracy na ten cel.

WYKRES 14. Zainteresowanie formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy

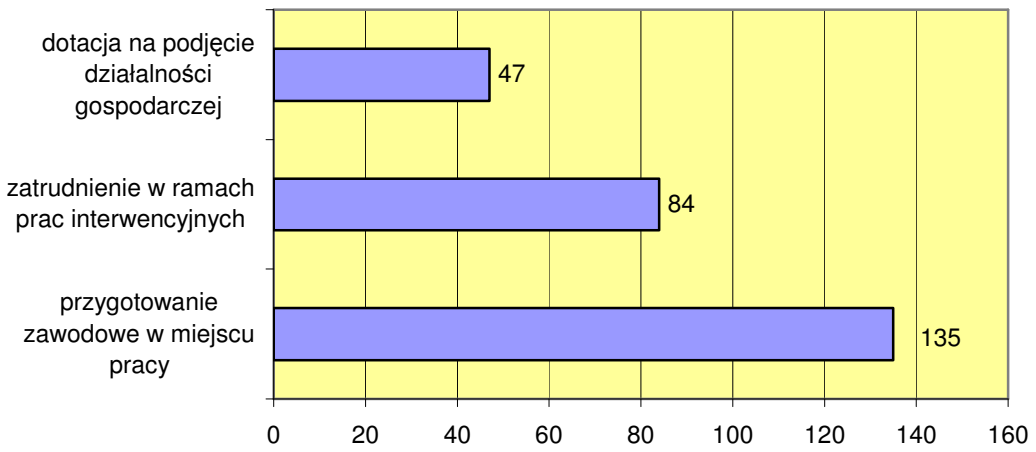

Obserwując związek pomiędzy wiekiem respondentów a zainteresowaniem formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy to zwrócić należy uwagę na zdecydowanie mniejszą gotowość do odbycia przygotowania zawodowego w miejscu pracy (42%), a zdecydowanie większe zainteresowanie możliwością

zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych (40%) w „najstarszej" grupie badanych, tj. powyżej 45 roku życia. Przygotowanie zawodowe największym zainteresowaniem cieszy się w grupie wiekowej 35 – 44 lata (58%) oraz w grupie „najmłodszej" do 34 roku życia (51% badanych).

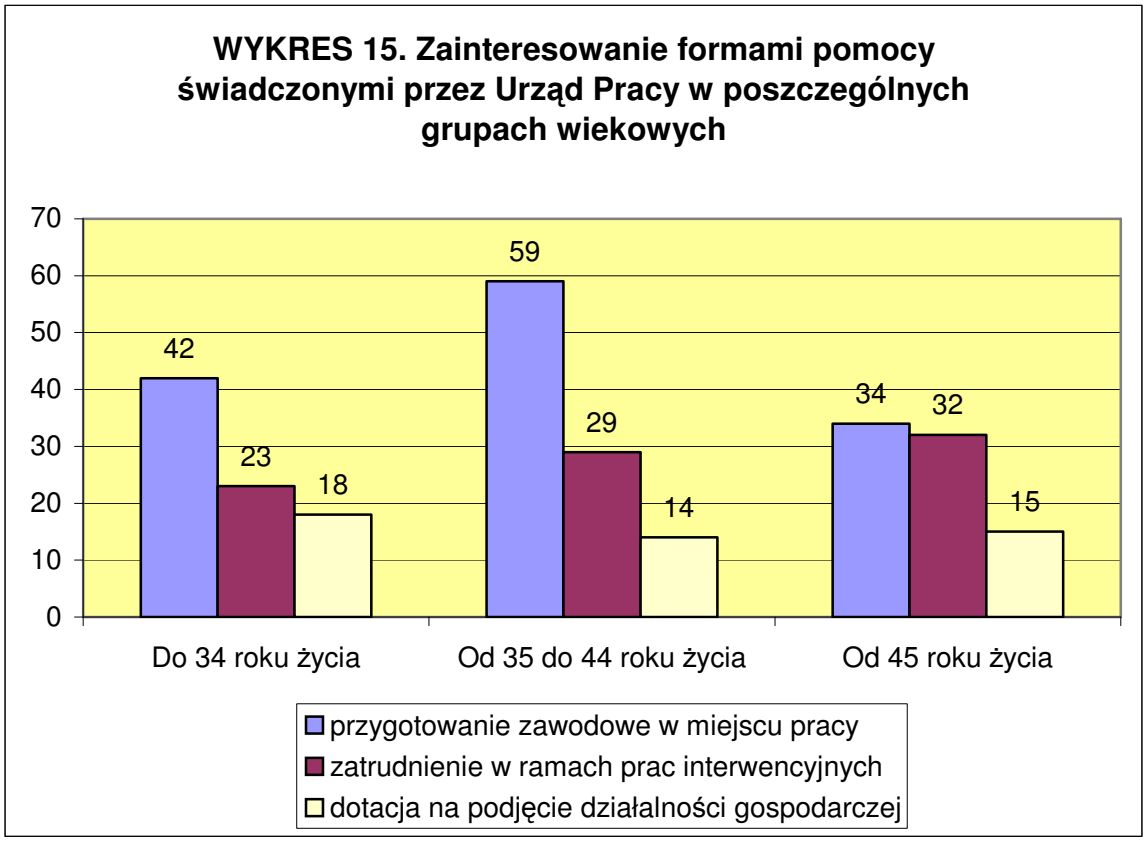

Obserwując te same odpowiedzi ze względu na okres pozostawania bez pracy badanych to osoby dłużej niepracujące (ponad 5 lat) częściej zainteresowane są możliwością odbycia przygotowania zawodowego (54%) niż badani deklarujący pozostawanie bez pracy do 5 lat (48%). Z kolei ci ostatni bardziej chcieliby skorzystać z dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej (21% respondentów) niż niepracujący ponad 5 lat (tylko 14%). Jest to różnica o tyle istotna, iż wcześniej zainteresowanie własną działalnością gospodarczą było w obu grupach bardzo zbliżone (31 osób badanych niepracujących do 5 lat i 26 osób pozostających bez pracy ponad 5 lat). Można więc wnioskować, że osoby dłużej niepracujące decyzję o założeniu własnej firmy traktują raczej mało konkretnie jako pewną alternatywę na zmianę swojej sytuacji, ale raczej mało możliwą do zrealizowania.

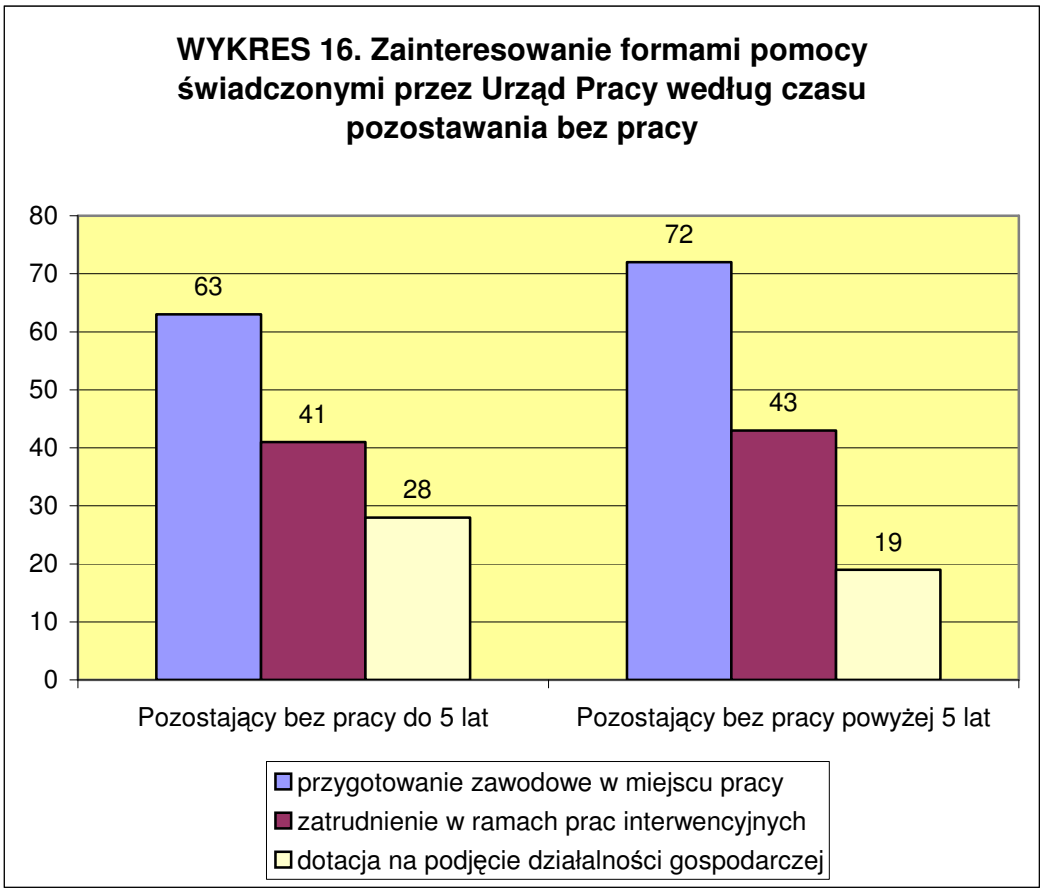

W tym samym pytaniu badani mogli jeszcze raz potwierdzić zainteresowanie szkoleniami. Można potraktować je jako pytanie kontrolne. Zdecydowana większość respondentów potwierdziła tu wcześniej deklarowane zainteresowanie tą usługą (83%). Ponadto badani mogli tu wpisać kierunek szkolenia, jakim byliby zainteresowani. Skorzystało z tej możliwości niewiele ponad 60 osób. Podawane były tu bardzo różne zawody, w jakich badani chcieliby się dokształcać, czyli podnieść, odnowić lub zdobyć kwalifikacje. Są to np.: sprzedawca (komputer, fakturowanie, kasa fiskalna); magazynier – sprzedawca (wózki widłowe); zawody gastronomiczne (kucharz, kelner, masarz-wędliniarz); zawody związane z pracą biurową (księgowość, bankowość, obsługa sekretariatu, grafika komputerowa); zawody medyczne (pielęgniarka, opiekun osób starszych, kurs masażu); fryzjer; mechanik - kierowca; ślusarz; kierowca; operator maszyn ciężkich. Ponadto badani zgłaszają tu zainteresowanie kursem przygotowującym do prowadzenia działalności gospodarczej czy też nauką języków obcych.

Kolejne pytanie zadane w kwestionariuszu badawczym dotyczyło ewentualnego uczestnictwa w projekcie dla osób długotrwale bezrobotnych (w przypadku przystąpienia przez PUP do jego realizacji). 64% respondentów

deklaruje zainteresowanie uczestnictwem w projekcie, czyli można powiedzieć, iż są zmotywowani do podjęcia działań aktywizacyjnych i zmiany swojej sytuacji, a w konsekwencji do powrotu na rynek pracy. Pozostałe 35% badanych osób, albo nie chciałoby przystąpić do uczestnictwa w projekcie, albo nie ma na ten temat opinii.

Zaobserwować tu można dość znaczne zróżnicowanie ze względu na wiek badanych osób. Największe zainteresowanie uczestnictwem w projekcie przejawiają osoby powyżej 45 roku życia – 70% respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie. W dalszej kolejności chęć przystąpienia do projektu deklarują osoby w wieku 35 – 44 lata (65% badanych). Natomiast stosunkowo najsłabsze zainteresowanie przystąpieniem do projektu wyrażają osoby z „najmłodszej" grupy wiekowej (58%). Nie stwierdzono natomiast korelacji pomiędzy zainteresowaniem uczestnictwem w projekcie a okresem pozostawanie bez pracy osób badanych.

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu badawczym dotyczyło oczekiwań badanych wobec Urzędu Pracy. Pytanie to miało charakter otwarty i respondenci mogli wpisywać tu własne opinie. Skorzystała z tej możliwości około połowa ankietowanych osób. Odpowiedzi, które padły potwierdzają stereotypowe spojrzenie na Urząd Pracy jako na instytucję, która ma dać pracę. Badani różnicowali swoje odpowiedzi jedynie ze względu na charakter lub rodzaj pracy, jaką chcieliby otrzymać, np. w konkretnym zawodzie, dobrze płatną, blisko miejsca zamieszkania itp. Tylko nieliczni podawali tu inne oczekiwania, np. pomoc w zdobyciu kwalifikacji zawodowych, pomoc w zorganizowaniu opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, doradztwo, pomoc w poszukiwaniu pracy (nabycie umiejętności nawiązywania kontaktu z pracodawcą), jak również pomoc finansową, dokładne informacje czy umożliwienie zdobycia praktyki zawodowej (w postaci przygotowania zawodowego).

Wnioski z badań można poszerzyć jeszcze o obserwacje zachowań badanej grupy w trakcie spotkań, podczas których respondenci wypełniali kwestionariusz badawczy. Jest to niewątpliwie istotne doświadczenie, gdyż doszło do spotkania osób w podobnej sytuacji, tj. długo pozostających bez pracy.

Takie zetknięcie osób, które mają podobny problem przyczyniło się do nawiązania się między nimi „swoistej więzi", czyli pewnego rodzaju solidarności wyrażającej się przyjmowaniem pewnych wspólnych postaw. Są to np.: brak wiary w powodzenie na rynku pracy („pracodawcy nie chcą takich ludzi jak ja", „jestem za stary/a"), przyjęcie postawy roszczeniowej i związane z tym rozgoryczenie – odczuwany brak pomocy ze strony Urzędu („nie dostałem przez tyle lat żadnej oferty

pracy”) czy też brak zainteresowania przekazywanymi informacjami, gdyż nie była to konkretna oferta pracy. Zachowań tych nie można oczywiście generalizować na wszystkich uczestników spotkań, gdyż były też osoby aktywnie uczestniczące, które wyrażały duże zainteresowanie ewentualną możliwością przystąpienia do projektu, jak i innymi możliwościami, wynikającymi z rejestracji w Urzędzie Pracy.

Wyniki zarówno badań, jak i obserwacja czy doświadczenia z pracy z osobami bezrobotnymi, potwierdzają, iż podejmowanie prób przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu i dążenie do ograniczania zjawiska marginalizacji zawodowej jest bardzo istotne z punktu widzenia społecznego, ale też bardzo trudne w realizacji ze względu na możliwą niechęć i apatię osób długo niepracujących.

IV. WNIOSKI KOŃCOWE.

Struktura socjodemograficzna badanej grupy w znacznym stopniu odzwierciedla strukturę bezrobotnych zarejestrowanych powyżej 24 miesięcy. Sytuacja taka pozwala na dokonanie uogólnień wyników badań na całą grupę osób bezrobotnych powyżej 2 lat, tj. zagrożonych marginalizacją społeczną i zawodową. Podobieństwo to dotyczy zarówno znacznej przewagi kobiet (około 2/3 zbiorowości), jak i poziomu wykształcenia, stażu pracy czy okresu pozostawania poza rynkiem pracy. W badanej grupie przeważają osoby w wieku 25 – 44 lata, z niskim wykształceniem, tj. podstawowym i zasadniczym zawodowym, często bez stażu pracy lub legitymujące się bardzo krótkim stażem pracy. Ponadto długie „wykluczenie" z rynku pracy skutkuje często „przyzwyczajeniem się" do zaistniałej sytuacji, a co za tym idzie niską motywacją do zmiany.

Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy można podzielić na zewnętrzne – niezależne od jednostki i wewnętrzne – które mogą być kształtowane przez osoby nim dotknięte. Jednym z powodów utrudniającym zaistnienie na rynku pracy jest sytuacja gospodarcza kraju czy regionu, która w małym stopniu zależy od pojedynczych osób. Jednak pozostawanie bezrobotnym przez kilka czy nawet kilkanaście lat jest już w znacznym stopniu uzależnione od jednostki, której dotyczy, od jej cech osobowości, sytuacji rodzinnej, wykształcenia czy posiadanych umiejętności.

Wyniki badań potwierdzają, iż długie pozostawanie bez pracy prowadzi do wykształcenia się pewnego modelu życia – kultury bezrobotnych, który jest często przekazywany innym osobom w rodzinie. Taka sytuacja skutkuje rozpowszechnianiem się zjawiska bezrobocia rodzinnego czy pokoleniowego. Pozostawanie bez pracy, a co za tym idzie brak dochodu powoduje konieczność szukania wsparcia w ośrodkach pomocy społecznej lub innych instytucjach. Przyzwyczajenie się do korzystania ze świadczeń socjalnych jest jednym z elementów prowadzących do tworzenia się kultury bezrobotnych.

Przeprowadzone badania miały przynieść odpowiedź na pytanie dotyczące gotowości do podjęcia działań zmierzających do zmiany niekorzystnej sytuacji. I tu w odpowiedziach respondentów daje się zauważyć pewien dualizm. Z jednej strony prawie wszyscy deklarują dotychczasową aktywność na rynku pracy, która jednak nie przynosi żadnych wymiernych rezultatów i prawdopodobnie bardzo często

ogranicza się do utrzymania statusu bezrobotnego. Natomiast z drugiej strony już w znacznie mniejszym stopniu badani (około 50%) są gotowi na podjęcie dodatkowych działań aktywizacyjnych. Można więc wnioskować, iż przyzwyczaili się do swojego statusu i w pewnym stopniu „boją się" zmiany. Opisywany relatywizm potwierdza również fakt, iż mimo deklarowanej aktywności respondenci wyrażają znaczne zainteresowanie uzyskaniem pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy.

Kolejną cechą opisywanej grupy jest nieufność wobec przedstawianych im możliwości, np. uczestnictwa w projekcie. Badani często wyrażali obawę przed „angażowaniem się" i deklarowali raczej brak opinii lub niezdecydowanie – „nie wiem", „trudno powiedzieć". Można to tłumaczyć tym, iż nie chcą utracić statusu osoby bezrobotnej, gdyż to może skutkować np. utratą świadczeń z Ośrodka Pomocy Społecznej czy ubezpieczenia zdrowotnego.

Reasumując należy przypomnieć, iż długotrwałe bezrobocie jest bardzo niekorzystnym zjawiskiem społecznym, a osoby nim dotknięte zagrożone są wykluczeniem społecznym. Wieloletnie pozostawanie bez pracy przyczynia się do przyjmowania zachowań pasywnych, niskiej motywacji do zmiany czy braku wiary w powodzenie ewentualnych działań. Podejmowane próby przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego powinny być skoncentrowane na zmianie mentalności osób długotrwale bezrobotnych i zwiększeniu ich aktywności zawodowej. Równolegle muszą być prowadzone działania wspomagające kierowane do otoczenia społecznego, np. do pracodawców. Takie inicjatywy powinny prowadzić do ograniczania dyskryminacji osób na rynku pracy z powodu wieku, płci, pochodzenia czy długiej przerwy w pracy. Osiągane rezultaty należy mierzyć nie tylko poprzez wymiar jednostki, ale również szerzej, tj. poprzez wymiar rodziny, grupy czy nawet społeczności lokalnej.

Nowy Sącz, grudzień 2005

Opracowali: Jolanta Michalik, Sylwia Lachowska, Andrzej Kaczor

V. SPIS TABEL I WYKRESÓW.

TABELA 1. Struktura wykształcenia badanej populacji; str.14.
TABELA 2. Występowanie bezrobocia rodzinnego w badanej grupie; str.15.
TABELA 3. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy; str.20.
TABELA 4. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według wieku; str.21.
TABELA 5. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy; str.23.
TABELA 6. Zainteresowanie usługami rynku pracy; str.27.
TABELA 7. Zainteresowanie usługami rynku pracy według wieku; str.29.
TABELA 8. Zainteresowanie usługami rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy; str.30.

WYKRES 1. Struktura wykształcenia; str.13.
WYKRES 2. Ilość osób zarejestrowanych z rodziny (bezrobocie pokoleniowe); str.14.
WYKRES 3. Korzystający z pomocy OPS-ów w zależności od wieku; str.16.
WYKRES 4. Korzystający z pomocy OPS-ów w zależności od okresu pozostawania bez pracy; str.16.
WYKRES 5. Staż pracy w poszczególnych grupach wiekowych; str.17.
WYKRES 6. Średni okres pozostawania bez pracy w poszczególnych grupach wiekowych; str.19.
WYKRES 7. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy; str.20.
WYKRES 8. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według wieku; str.22.
WYKRES 9. Przyczyny niepowodzenia na rynku pracy według czasu pozostawania bez pracy; str.23.
WYKRES 10. Aktywność w poszukiwaniu pracy według wieku; str.24.
WYKRES 11. Aktywność w poszukiwaniu pracy według okresu pozostawania bez pracy; str.25.
WYKRES 12. Zainteresowani podjęciem własnej działalności gospodarczej w ogólnej grupie badanej populacji oraz w poszczególnych grupach wiekowych (w %); str.26.
WYKRES 13. Zainteresowanie usługami rynku pracy; str.28.
WYKRES 14. Zainteresowanie formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy; str.30.
WYKRES 15. Zainteresowanie formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy w poszczególnych grupach wiekowych; str.31.
WYKRES 16. Zainteresowanie formami pomocy świadczonymi przez Urząd Pracy według czasu pozostawania bez pracy; str.32.

A N E K S

KWESTIONARIUSZ OCZEKIWAŃ

Informacje zawarte w tym kwestionariuszu wykorzystane zostaną do celów badawczych. W przypadku realizacji projektu 1.5 dla osób długotrwale bezrobotnych również w celach rekrutacji do projektu.

Uprzejmie prosimy o czytelne wypełnienie całego formularza (o odpowiedzi na wszystkie pytania).

Imię i Nazwisko: .....
Data i miejsce urodzenia: .....
Nr telefonu, telefonu komórkowego: .....

W celu lepszego poznania Państwa potrzeb i oczekiwań prosimy o ustosunkowanie się do umieszczonych poniżej stwierdzeń poprzez zaznaczenie krzyżykiem lub wpisanie właściwej odpowiedzi:

1. Posiadam wykształcenie:

- ❑ WYŻSZE
- ❑ POLICEALNE
- ❑ ŚREDNIE
- ❑ ZASADNICZE ZAWODOWE
- ❑ PODSTAWOWE
- ❑ INNE .....
  (podaj jakie)

2. Ilość osób z mojej rodziny wspólnie zamieszkujących zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nowym Sączu wynosi (ilość osób poza mną):

0 1 2 powyżej 2

3. Czy korzystasz z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej?

- ❑ TAK
- ❑ NIE

4. Do chwili obecnej mój <u>staż pracy</u> obejmujący zatrudnienie, staż, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy lub inną pracę zarobkową wynosi:

- ❑ brak stażu pracy
- ❑ posiadam staż pracy (proszę wpisać okres oraz w jakim zawodzie):

.....
.....
.....

5. Pozostaję bez pracy przez okres:

.....

6. W okresie pozostawania bez pracy aktywnie poszukiwałem pracy:

- ❑ TAK
- ❑ NIE

7. **Co Twoim zdaniem utrudnia Ci powrót / wejście na rynek pracy?** (Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)

- ❑ brak wykształcenia lub niskie wykształcenie
- ❑ nieaktualne kompetencje zawodowe
- ❑ brak stażu pracy
- ❑ długa przerwa w pracy
- ❑ brak ofert pracy w moim zawodzie
- ❑ zły stan zdrowia
- ❑ wychowywanie dzieci
- ❑ daleki dojazd do pracy
- ❑ brak umiejętności poszukiwania pracy
- ❑ inne, jakie .....

8. Czy jesteś zainteresowany podjęciem działań mających na celu zmianę tej sytuacji, np. odnowienie lub zdobycie kwalifikacji poprzez udział w szkoleniu, poznanie metod aktywnego poszukiwania pracy itp.?

- ❑ TAK
- ❑ NIE
- ❑ TRUDNO POWIEDZIEĆ

9. **Z jakich usług rynku pracy chciałbyś skorzystać?** (Można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):

- ❑ pośrednictwa pracy
- ❑ międzynarodowego pośrednictwa pracy poprzez sieć EURES
- ❑ poradnictwa zawodowego
- ❑ pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy
- ❑ szkoleń zawodowych

10. Rozważam rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej

- ❑ TAK
- ❑ NIE

Jeżeli tak, to w jakiej branży?.....
.....

11. Z jakich form pomocy świadczonych przez Powiatowy Urząd Pracy chciałbyś skorzystać?

- ❑ przygotowania zawodowego w miejscu pracy
- ❑ zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych
- ❑ dotacji na podjęcie działalności gospodarczej
- ❑ szkolenia (można wpisać zawód w jakim chciałbyś się szkolić):.....
.....

12. W przypadku realizacji przez Powiatowy Urząd Pracy projektu dla osób długotrwale bezrobotnych jestem zainteresowany uczestnictwem w tym projekcie:

- ❑ TAK
- ❑ NIE
- ❑ NIE WIEM

13.Opisz czego oczekujesz od Powiatowego Urzędu Pracy (jaką pomoc chciałbyś uzyskać):

.....
.....
.....
.....
.....

OŚWIADCZENIE

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (jednolity tekst Dz. U. Nr 101 poz. 926 z 2002r. z późniejszymi zmianami) wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych oraz danych określonych w art. 27 ust. 1 powołanej ustawy do celów związanych z realizacją programu.
Oświadczam również, iż wszystkie dane zawarte w formularzu są zgodne z prawdą.

....
data podpis osoby bezrobotnej